

NARODNA VLADA HRVATSKE

NARODNA VLADA HRVATSKE

FORMIRANA U GRADU SPLITU

DANA 14. TRAVNJA 1945.

1945.

DRŽAVNO NAKLADNO PODUZEĆE HRVATSKE

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJE POSLOVA

POSREDOVANJE U PROMETU NEPOKRETNOSTI

POSREDOVANJE U PROMETU NEPOKRETNOSTI

POSREDOVANJE U PROMETU NEPOKRETNOSTI

DR. VLADIMIR BAKARIĆ
Predsjednik Narodne vlade Hrvatske

**IZVANREDNA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA
ZEMALJSKOG ANTIFASISTIČKOG VIJEĆA
NARODNOG OSLOBODJENJA HRVATSKE U SPLITU
14. TRAVNJA 1945.**

Dana 14. travnja 1945. osvanuo je herojski Split u zastavama: hrvatske, srpske i jugoslavenske zastave s crvenom petokrakom vijale su se na obalama našega Jadrana i na splitskim ulicama u počast Predsjedništva Zemaljskog antifasističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske izražavajući radost i ponos Splitskana, što je baš njihov drevni grad izabran za povijesno zasjedanje, na kojem će se proglasiti prva narodna vlada federalne Hrvatske.

Ulice su grada bile prepune građana, koji su, već rano poslije podne, hrlili prema Narodnom trgu, pred historijsku gradsku vijećnicu, u kojoj se vijećanje održavalo. Vijećnica je za ovu prigodu bila posebno uređjena i ukrašena. I prije bijaše ona žarištem narodnih manifestacija rodoljubivih Splitskana. Iz nje su se orili prosvjedi zbog tlačenja hrvatskog naroda. Sada je ona primila narodne predstavnike, koji su svoju ljubav i privrženost narodu i Hrvatskoj posvjedočili u krvavoj borbi kroz četiri godine, u borbi za slobodu.

Na Narodnom trgu pred vijećnicom bijaše istaknuta na visokoj motci zastava federalne Hrvatske: stara hrvatska trobojnica s crvenom petokrakom na bijelom polju. Na prozorima okolnih kuća bijaše cvijeće, kuće su ukra-

šavali sagovi, a u natpisima dali su Splitsani izražaja svom rodoljublju pozdravljajući Demokratsku Federativnu Jugoslaviju, maršala Tita, ZAVNOH i njegova predsjednika Vladimira Nazora.

Radnici su na udarnički način u kratkom vremenu preuredili dvoranu vijećnice, u kojoj je za vrijeme protunarodnih režima i okupacije bio Etnografski muzej. S osobitom pomnjom i ukusom bilo je ukrašeno čelo dvorane: iznad mjesta za Predsjedništvo bile su državna jugoslavenska zastava, te hrvatska i srpska, a ispod njih u sredini, poprsje maršala Tita. Na stijeni sa strane bile su zastave savezničkih država: sovjetska, britanska i američka, te natpis »Smrt fašizmu — sloboda narodu!« Dvoranu su krasile i umjetnine naših umjetnika.

Napetim iščekivanjem, radošću ozarenih lica narod je Splita ispunio Narodni trg, da vidi i pozdravi narodne prvake i borce za slobodu i bolju budućnost naših naroda. Pioniri — djaci splitskih osnovnih škola — dodjoše s cvijećem, s rascvjetalim grančicama jorgovana, da ga saspu pred muževe i žene, koji svojom odlučnom, herojskom borbom, stojeći na čelu Narodno-oslobodilačkog pokreta, pripraviše svom narodu ove sretnije i bolje dane, što nam obećavaju vedre perspektive.

Tu je i glazba Štaba mornarice. Tu su i vojnici-borci, i invalidi, i odlikovani junaci, koji na bojnopolju pridonijehše najveći dio uspjehu Narodno-oslobodilačkog pokreta.

— Živjela narodna vlada Demokratske Federativne Jugoslavije na čelu s drugom Titom! — kliču radosno i iz punih grudiju oni, koji svoju krv dadoše za novu Jugoslaviju.

— Živjelo Zemaljsko antifašističko vijeće Hrvatske! Živio Vladimir Nazor! Živjela Komunistička partija! — ori se iz svih grla.

— Za domovinu i za Tita ...

— ... naprijed! — kliče omladina.

— Ti-to! Ti-to! Ti-to!

Dva učenika četvrtog razreda osnovne škole razvila su pionirsku hrvatsku zastavu pred samim ulazom u vijećnicu. Oni će ovim simbolom nacije pozdraviti narodnu vladu.

Kroz mnoštvo svijeta, koje se natisnulo oko vijećnice i po cijelom trgu, probija se neka starica i brišući suze govori skupini vojnika:

— Dva su mi sina u partizanima. Kolike li sreće doživjeh danas!

I svi prozori zgrada na trgu načičkani su svijetom. Sunce je obasjalo trg i vedro je nebo nad njim. Nade milijuna ispaćenog, porobljenog svijeta kao da su se slile u ove tople zrake, što miluju gorde kamene stijene historijske vijećnice.

Kao talas, što ga lahor pronosi po zlatnom klasju, prošao je oko 3 sata poslije podne mnoštvom šapat:

— Dolazet!

S istočne strane trga, u pratnji komandanta Glavnog štaba Hrvatske general-lajtnanta Ivana Gošnjaka i članova predsjedništva ZAVNOH-a kročio je laganim odmjerenim korakom prema vijećnici predsjednik Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske Vladimir Nazor noseći na prsima visoko odlikovanje Orden narodnog oslobođenja. Kiša cvijeća sasula se na starinu Nazora i druge narodne prvake. Oni su mahanjem ruku zahvaljivali i odzdravljali na radosne i oduševljene pozdrave naroda. Pioniri i omladina, borci i radnici, mlado i staro pozdravilo je pljeskom i poklicima rukovodiocce narodno-oslobodilačke borbe. Put članova Predsjedništva ZAVNOH-a bio je formalno posipan cvijećem. Bio je težak i trnovit, a sada je okrunjen uspjehom, koji naro-

dima Jugoslavije, a osobito hrvatskom i srpskom narodu federalne Hrvatske, garantira razvitak u slobodi i napredak na svakom području ljudske djelatnosti.

Vladimir Nazor primjećuje u mnoštvu svijeta ženu, koja mu maše obim rukama.

— Mi se poznajemo, drugarice, zar ne?

— Živio Nazor! — odgovara ona u potvrdu.

— Sa splitske rive?

— Jest, druže predsjedniče! Sretno Ti bilo! Zdrav nam bio!

— Živio predsjednik ZAVNOH-a! — čuje se sa svih strana iz tisuću grla.

A njegove staračke ruke miluju nježne uvojke malih djevojčica i lišca iz kojih se sjaji sreća. Pjesnik je uvijek volio djecu, a pioniri su mu najbliži srcu.

— Kako ste? — obraća se Nazor drugoj grupi pred vijećnicom.

I njih znade i oni njega znaju. Bliski su mu i razgovaraju s njime kao stari dobri znanci, kao prijatelji. Narodni prvaci stalno u kontaktu s narodom, iz naroda crpe nove pobude za svoj rad, za rad za narod i s narodom.

Tu je narod i njegova, narodna vlast — to se osjeća pri svakom susretu članova Predsjedništva ZAVNOH-a i drugih prvaka s pučanstvom grada Splita.

Za predsjednikom ZAVNOH-a ulaze u vijećnicu ostali članovi Predsjedništva, budući ministri, povjerenici dosadašnjih odjela ZAVNOH-a, predstavnici Sovjetske vojne misije pukovnik Rak i potpukovnik Zakurdajev, koje narod srdačno pozdravlja poklicima »Živio Sovjetski Savez!«

Osobito su živo pozdravljeni članovi središnje državne vlade: ministar narodnog zdravlja dr. Zlatan Sremec, ministar gradjevina dr. Rade Pribićević i ministar pravosudja Frane Frol.

Velikim oduševljenjem pozdravlja masa i predstavnice žena: profesoricu Anku Berus, te predsjednicu Antifašističke fronte žena Jugoslavije Katu Pejnović.

Dok na trgu traju manifestacije, članovi Predsjedništva ZAVNOH-a zauzimlju mjesta u dvorani za vijećanje. Tu je komesar Glavnog štaba Hrvatske Rade Žigić, članovi Izvršnog odbora Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske, predstavnici Komunističke partije Hrvatske, članovi Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke, predstavnici Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a, te visoki poglavari katoličke i srpsko-pravoslavne crkve; biskup šibenski Jerolim Mileta, biskup hvarski Miho Pušić, biskupski vikar iz Splita Vicko Fulgosi i arhijerejski namjesnik dalmatinske srpsko-pravoslavne eparhije protojerej i stavrofor Milan Macura.

Vijećanju prisustvuju i izaslanici sinjske alke u svojim starinskim živopisnim nošnjama i s oružjem, na čelu s alkarskim vojvodom Franom Tripalom. Kasnije pridolazi i Slovenac, general-lajtnant Jaka Aušič, komandant pozadine u Vrhovnom štabu Jugoslavije.

Za predsjedničkim stolom zauzeli su u vijećnici do predsjednika Nazora mjesta: podpredsjednik ZAVNOH-a Franjo Gaži, predsjednik Izvršnog odbora HSS; dr. Rade Pribićević, predsjednik Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a i ministar za Hrvatsku u jugoslavenskoj vladi dr. Pajo Gregorić kao prvi tajnik ZAVNOH-a, te Dušan Čalić, drugi tajnik ZAVNOH-a.

PREDSJEDNIK ZAVNOH-a VLADIMIR NAZOR OTVARA SJEDNICU

Kad su svi članovi Predsjedništva ZAVNOH-a zauzeli svoja mjesta, otvorio je ovo izvanredno historijsko zasjedanje Predsjedništva predsjednik Vladimir Nazor ovim govorom:

— Drugovi, članovi Predsjedništva Zemaljskog anti-fašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske!

Nakon ustrojenja privremene vlade za Federativnu Državu Jugoslaviju, došao je čas, da se sastavi i privremena vlada federalne države Hrvatske. Sve što se odredilo na dosadašnjim zasjedanjima našega ZAVNOH-a, osobito na zasjedanju u Topuskomu, čvrsto stoji; ali se naša zgrada naglo širi i raste; dograđuje se i izgrađuje neprestano, pa je od potrebe sve veći broj radnika, majstora i neimara, da je podignemo visoku i čvrstu. Od potrebe je izabrati vladu, koja će voditi sve poslove i upravljati zemljom, dok opće glasovanje ne dađe čitavom narodu mogućnost, da na izborima odredi sam ljude, koji će u njegovo ime i po njegovim potrebama i željama upravljati državom.

Zahvaljujući vojničkoj i političkoj vještini našeg vodje maršala Tita, zahvaljujući ustrajnosti i požrtvovnosti našeg naroda u selima, u varošicama i u gradovima, zahvaljujući materijalnoj i moralnoj pomoći naših velikih saveznika, Sovjetskog Saveza, Velike Britanije i Amerike, mi smo sada, uoči potpunog oslobođenja zemlje,

toliko napredovali i toliko se učvrstili, da možemo pristupiti sastavljanju vlade šire i moćnije od vlade, što ju je ZAVNOH ustrojio prije godinu dana u Topuskom.

Sudjeno je, da ta naša nova vlada nastane usred proljeća, između Uskrsa i Gjurgjev-dana, u drevnom i starom gradu Splitu.

Jest, u Dalmaciji, koja je kolijevka hrvatske državne ideje i hrvatske kulture, i u kojoj se je najviše osjećalo, da su Srbi i Hrvati braća, kojima je koracati skupa, u sreći i u nesreći.

Jest, u gradu Splitu, što je u drevno vrijeme osjetio, a i vidio hrvatske kraljeve, koji su se u obližnjem Solinu krunili (i ploče s imenima njihovih najbližih otkopavaju na solinskom tlu); u gradu Splitu, koji se uvijek opirao okupatorima i pokazao smjelost i odvažnost u najtežim časovima našeg narodnog ustanka.

Drugovi članovi Predsjedništva ZAVNOH-a, velik je i veseo za nas ovaj dan, ali jedra žalost uvukla se ipak u nj. Umro je naš veliki prijatelj, zagovaratelj i pomoćnik, predsjednik Saveznih Država u Americi, Franklin Roosevelt. Nije mu bilo sudjeno doživjeti i posljednju fazu borbe protiv zla i nepravde. Svoju je veliku misiju ipak izvršio: njegov je um pokazao, kako moramo misliti, njegovo srce, kako moramo osjećati, ne samo u prilog svoj, nego u prilog čitavog čovječanstva. Amerika je njime postala i naša duhovna domovina; ime Franklina Roosevelta sjat će zauvijek kao zvijezda i na jugoslaven-skom nebu. U znak našeg saučešća i naše boli dignimo se (Svi vijećnici i uzvanici ustaju i jednom minutom šutnje odaju počast uspomeni predsjednika Roosevelt'a).

Slava Franklinu Rooseveltu! (Slava! Slava! Slava!)

DNEVNI RED SJEDNICE

Zatim predsjednik Nazor, primivši podatke od tajnika, kaže:

— Kako se vidi po broju prisutnih, dovoljan je kvorum za vijećanje i stvaranje odluka, jer je od 32 člana Predsjedništva prisutno njih 25. Predjimo dakle na dnevni red zbog kojega smo se ovdje sastali. Ja predlažem ovaj dnevni red:

1. Izvještaj o situaciji s diskusijom,
2. Prijedlog odluke o Narodnoj vladi Hrvatske i
3. Imenovanje Narodne vlade Hrvatske.

Stavljam ovaj dnevni red na glasanje.

— Prima se! — jednodušno odgovaraju članovi Predsjedništva.

— Nakon što je prijedlog primljen — nastavio je Vl. Nazor — molim druga potpredsjednika ZAVNOH-a Franju Gažija, da on vodi dalje ovo zasjedanje (Pljesak).

— Drugovi, vijećnici ZAVNOH-a — rekao je potpredsjednik Gaži — primam se povjerene mi dužnosti i molim druga Bakarića kao referenta prve točke dnevnog reda, da dađe svoj izvještaj.

Dolazeći na govornicu dr. Vladimir Bakarić bio je srdačno pozdravljen od svih članova Predsjedništva. Njegov se izvještaj kao i cio tok vijećanja prenosio megafonima na sam Narodni trg, gdje su ga slušale mase svijeta odobravajući njegove riječi svakog časa poklicima i pljeskom.

REFERAT TAJNIKA JEDINSTVENE NARODNO- OSLOBODILAČKE FRONTE HRVATSKE DRA VLADIMIRA BAKANICA

Drugovil

Događaji su nam zadnjeg vremena nametnuli potrebu saziva ove naše današnje izvanredne sjednice Predsjedništva Zemaljskoga antifašističkog vijeća narodnoga oslobođenja Hrvatske. To su događaji koji od nas traže da u daljnjem vođenju poslova naše zemlje i vrhovne državne uprave u domovini izvršimo neke izmjene u organizacionim oblicima narodne vlasti izrasle u toku rata — da formiramo prvu narodnu vladu Hrvatske.

Na pragu smo svršetka rata u Evropi. Crvena je armija oslobodila umalo sve okupirane zemlje istočno od Njemačke i duboko prešla samu granicu Njemačke. Njene se trupe nalaze na vratima Berlina. Ona je uzela Beč, snažno napreduje u Austriji i dovršava bitku za Austriju. Ona je prešla ponovno granicu naše domovine. Sa zapada su savezničke snage takodjer duboko prešle granicu Njemačke i nalaze se već kod Magdeburga na Elbi, kojih stotinjak kilometara daleko od Berlina. Njemačka je fronta na zapadu razbijena i ne će se više moći oporaviti. Na istoku takodjer nije moguće uspostaviti nikakve, pa niti privremene ravnoteže na fronti. Te nam činjenice govore, da će rat protiv Njemačke biti gotov u kratkome roku.

Jugoslavija je takodjer u posljednje vrijeme doživjela nekoliko krupnih pobjeda na međunarodnome polju, koje

su naš položaj bitno izmijenile. Ostvarenjem sporazuma Tito-Šubašić i formiranjem jedinstvene narodne vlade u Beogradu definitivno su i na međunarodnome polju priznate osnovne tekovine oslobodilačke borbe naših naroda. Ta naša narodna vlada — na čelu naših naroda — nastavlja s naporima naše zemlje za njeno oslobodjenje i za rat do konačne pobjede nad njemačkim okupatorom i na taj način još više produbljuje naše veze s Ujedinjenim narodima. U unutrašnjoj politici ona se obvezala čuvati i proširivati tekovine narodno-oslobodilačke borbe, na kojima je i sama iznikla. Ta je naša vlada priznata od savezničkih vlada i već je izmijenila diplomatske predstavnike s glavnom grupom država iz Ujedinjenih nacija. Ta činjenica nam govori da su tekovine narodno-oslobodilačke borbe u našoj zemlji priznate legalnima u čitavome svijetu.

Ova je pobjeda učinila bitnu izmjenu u položaju Jugoslavije. Ona je uklonila glavne nesporazume i sumnje na internacionalnome polju i uklonila mnoge mogućnosti nesporazuma i šteta koje bi naši narodi mogli imati zbog protunarodne i izdajničke politike izbjeglica. Ona nam je omogućila da se prave želje naroda i istinski interesi naroda mogu zastupati širom cijeloga svijeta i otklonila mogućnost stvaranja eventualnih obveza za naše narode, koje bi bile nepravedne i štetne. Ova je pobjeda, nadalje, izbila iz ruku posljednju nadu onim reakcionarima i izdajicama, koji su mislili svoje pozicije popraviti i popeti se na narodnu grbaču nadajući se, da će moći koristiti neke inozemne reakcionarne krugove i poteškoće oko priznanja novoga odnosa političkih snaga u Jugoslaviji.

Dokaz sve jačega ugleda i sve jačega međunarodnog položaja Jugoslavije na međunarodnom polju je i nedavni put druga Tita u Moskvu. Sam pak sklopljeni ugovor o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i poslijeratnoj suradnji između Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika i Ju-

goslavije postavio je Jugoslaviju u novi položaj — čvršći i jači nego što ga je ikada imala. Ovaj je ugovor precizno postavio položaj Jugoslavije prema Sovjetskome Savezu i precizno odredio suradnju naših dviju država do konca rata kao i poslije rata. On je pribavio našoj Jugoslaviji, Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji, takvog saveznika, da se može kazati, da nam je osiguran put za dobivanje onoga mjesta u poslijeratnoj organizaciji svijeta, koje nam po pravu pripada.

Ta međunarodna priznanja našoj zemlji, a napose formiranje priznate vlade, stavili su pred državne organe vlasti nove zadatke, a naročito nove u pogledu unutrašnjeg uređenja zemlje. Činjenica, da su oslobođene federalne jedinice: Srbija, Makedonija i Crna Gora, a većim dijelom oslobođene i jedinice Bosna i Hercegovina kao i naša Hrvatska, postavila je te faktore pred zadatak, da još brižljivije pristupe ostvarivanju federativnoga i demokratskog uređenja zemlje. Istina je, da će se definitivno uređenje Jugoslavije urediti tek na Konstituenti. No osnovna načela njenog demokratskog i federativnog uređenja treba ostvarivati odmah, bez odlaganja, baš radi pojačanja ratnih napora naše zemlje, korištenja svih raspoloživih snaga za pobjedu nad okupatorom i za što bržu obnovu porušene i opustošene zemlje.

Narodna vlada kao i Antifašističko vijeće narodnoga oslobođenja Jugoslavije stoga su postavili pred sve federalne jedinice zadatak, da što prije obrazuju svoje narodne vlade, kako bi se baš to federativno uređenje Jugoslavije još više učvrstilo i na praksi pokazala odlučnost, da se program vlade u ostvarivanju onih općih načela, koje je oslobođilački pokret postavio, što prije ispuni, i omogućilo tako pravilno funkcioniranje centralnih organa državne uprave.

Naša zemlja Hrvatska još nije oslobođena. No, dok mi ovdje držimo sjednicu, na njenu se teritoriju u čitavom njegovom prostranstvu vrši široka ofenziva čišćenja neprijateljskih snaga. Jedinice Jugoslavenske armije već su u nastupanju u Srijemu, u Baranji, u Gorskom Kotaru i u Hrvatskom Primorju. One su postigle nedavno naročito značajne uspjehe u čišćenju Like, dijela Hrvatskog Primorja i Gorskog Kotara. Tu su oslobođeni gradovi Gospić, Otočac, Brinje, Senj, Ogulin, a možda danas već i neki drugi. Crvena je armija s bugarskim trupama ušla u Medjimurje, gdje su oslobodile Čakovec, Donju Lendavu i niz drugih mjesta. U Srijemu i Slavoniji su oslobođeni Vukovar i Valpovo. Na našem su terenu potpuno izbačene iz stroja u toku ove nove ofenzive naše vojske 373. i 392. njemačka divizija. Time je XV. korpus potpuno prestao postojati. Uz ove jedinice teško su oštećene i mnoge druge jedinice, a naročito Paveličeve.

Ovdje moram kazati nekoliko riječi o našoj slavnoj IV. armiji. Na južnoj fronti, fronti te naše slavne IV. armije (s IV. korpusom) stvoren je takav odnos snaga, da okupator sa svojim slugama topće nije u stanju organizirati otpor s nekim izgledom na uspjeh. Kao zrele kruške padali su Lapac, Udbina, Bihać, Perušić, Gospić, Karlobag, otok Pag, Otočac, Brinje, Žuta Lokva, Senj, Ogulin, otok Rab itd. Neprijatelj je pružao otpor, no svagdje je — nakon prvih lekcija — nastojao izbjeći pravednoj kazni i ne primivši odlučnu bitku. No zahvaljujući vještini i snazi naših jedinica, rijetko mu je gdje to uspijevalo. Svagdje su se vodile bitke uništavanja, gdje je neprijatelj pravio uzaludne pokušaje probijanja iz opkoljenih garnizona. Neka je od navedenih mjesta (na pr. Ogulin) napustio bez borbe, na same vijesti, da se naše jedinice približavaju. Ova je odnos snaga takav da se u najskorijoj budućnosti ne može promijeniti bez najozbiljnijeg slabljenja ili — točnije kazano — pot-

punog napuštanja drugih fronta sa strane okupatorovih trupa.

Maršal Tito je u Moskvi dao izjavu o skorom oslobođenju naše domovine. Ovi vojni uspjesi na našem terenu svjedoče, da će se riječi Maršalove ispuniti.

Već i dosadašnji uspjesi naše vojske stavili su pred nas nove zadatke. Pred naše su se vlasti postavili problemi, kao problem regularne mobilizacije, pitanje saobraćaja, pitanje prehrane i prve pomoći svim opustošenim krajevima kao što su dijelovi opustošene Dalmacije, Lika, Kordun i Gorski Kotar, za što su se sve pojavile nove perspektive oslobađanjem komunikacija i uklanjanjem mogućnosti ponovnih napada neprijatelja. Ovi su novi zadaci otkrili mnoge slabosti naših narodnih vlasti i stavljaju pred nas dužnost, da njihov rad reorganiziramo, da bi mogle udovoljiti tim novim zadacima. Jedan je od osnovnih nedostataka kod naših narodnih vlasti taj, što su one ponajčešće vrlo usko vezane za svoj vlastiti kraj i vlastiti teritorij, te im manjka šira perspektiva i efikasnost u povezivanju s višim organom vlasti u ostvarivanju šireg, često nacionalnog zadatka. Taj je nedostatak posve razumljiv, ako uzmemo u obzir, da su naše mlade narodne vlasti nastale u toku rata i da su svi lokalni organi morali sva pitanja rješavati sami, potpuno samostalno i bez ikakvih uputa, pomoći i veze sa strane viših organa, od kojih su ponajčešće bili izolirani okupatorovim djelovanjem. Te su okolnosti dovele, da je veza između viših i lokalnih organa vlasti bila slaba i neefikasna, pa da je stoga često puta i autoritet više vlasti bio slabiji nego što ga je ona zasluživala. Ta je slabost mnogo kočila efikasnost rada i nanijela nam dosta štete u otpravljanju najhitnijih i najnužnijih poslova. Već oslobađanjem Dalmacije mi smo i u pravcu povezivanja narodnih vlasti, jednoobraznosti njihova djelovanja, jednoobraznosti njihova organizacijskog oblika, nji-

hove demokratičnosti, njihove efikasnosti u radu i njihove brzine djelovanja postigli mnogo dobrih rezultata. Oslobođanje novih teritorija s podosta različitim lokalnim prilikama nameće nam, da i u tome pogledu podjemo još korak naprijed i da stvorimo takve organe vlasti, koji će imati i potreban autoritet i potrebnu mogućnost ostvarivanja zadataka koji će pred njima stajati.

Mi moramo naročito paziti, da pravilno iskoristimo tek sada oslobođjene gradove za povećanje našeg ratnog potencijala i za podmirivanje najnužnijih potreba civilnog pučanstva. To je za nas u neku ruku nov posao, jer se čitav naš narodni život i organizacija odnosa vojske i pozadine dosada odvijao uglavnom bez tih životnih centara. Mi smo dosada uspjeli svu našu seosku privredu staviti u službu oslobodilačkoga rata. Uspjeli smo i onu gradsku privredu koja nam je stajala na raspolaganju, ali koje je bio tek neznatan dio u našim rukama. Oslobođanje gradova stavit će pred nas nove zadatke kakvih mi dosad nismo rješavali i za koje moramo da stvorimo nove organizacije, organizacije s najvećom mogućom brzinom i efikasnošću djelovanja.

I ta perspektiva skorog oslobodjenja zemlje takodjer nam nameće, da naše izvršne organe vlasti izdignemo i učinimo efikasnijim i s većim autoritetom — nameće nam takodjer i potrebu formiranja najvišeg izvršnog organa narodne vlasti — narodne vlade.

Usprkos očigledne propasti njemačkog fašizma borbenost okupatorovih i kvislinških jedinica ne opada bitno. Nema još znakova većeg rasula u njihovim jedinicama, niti pomanjkanja volje za borbu kod tih jedinica. Iako su Crvena armija i američka vojska u neposrednoj blizini Berlina, njemačke se jedinice kod nas u Jugoslaviji još približno jednako dobro tuku kao i prije. One se razlikuju danas još po tome, što više nego ikada raz-

raju sve što im pod ruku stigne, što nemilosrdno uništavaju sva naša postrojenja, sva polja i prirodna bogatstva. One nemilice ubijaju sve živo što im pod ruku dodje, žene, djecu i starce, i čine to s više proračunanosti nego prije. Istina je, kod vojnika se opažaju vidni znakovi demoralizacije. Velika većina zarobljenih njemačkih vojnika nam danas kazuje, kako su uvjereni, da će izgubiti rat; da daljnji otpor nema smisla; da je svaki čas produžavanja rata samo na štetu Njemačke; i da bi oni željeli da se sve to što prije svrši. No ta demoralizacija kod vojnika nije našla svoga izraza kod komande. Komanda vrlo savjesno i precizno izvršava sva naredjenja i sve planove.

S jezgrom Pavelićevih trupa stoje stvari vrlo slično. Broj je njegovih vojnika, istina, sve manji i smanjuje se proporcionalno s prostorom, na kojemu on može vršiti svoj teror. Radi sprečavanja rasipanja te vojske on je poduzeo niz reorganizacija, od kojih je zadnja na neke divizije, kojih broj postoji samo na papiru. On je još nedavno imao oko 70.000 vojnika operativne vojske, koja se pod komandom Moškova, Luburića, Bobana i sličnih bori za propalu Hitlerovu stvar i vrši svoj teror. No i ta je vojska u zadnje vrijeme teško okljaštrena onim ogromnim gubicima, koje su imali u Podravini, u Bihaću i Lici i koje sada opet trpe.

Moglo bi se postaviti pitanje, zašto se ovo sada događa, zašto se ne ponavlja historija iz 1918. godine, zašto nema kapitulacije?

Ako promotrimo te razne očigledne pojave kod njemačke vojske i povežemo ih s njemačkom propagandom i usporedimo ih sa sličnim pojavama kod Pavelića i njegove vojske, vidjet ćemo čitav niz tih fenomena, koji su po svojoj biti sasvim identični i za koje možemo zaključiti, da su pripremljeni i rukovodjeni iz istog centra.

Evo primjera:

Njemačka je vrhovna komanda dala svojim trupama naredjenje, da ne odstupaju i da se imaju boriti do posljednjeg čovjeka. Oni su tako žrtvovali nekoliko garnizona (da spomenemo samo posljednje: Budimpešta, Königsberg i t. d.). Za daljnje se borbe vrši nova mobilizacija, koja ide čak tako daleko, da se osniva poznati Volksturm, u koji bi trebalo mobilizirati sve živo, i starce, i djecu i žene. Organizacija, koja podsjeća na organizaciju samoubica.

Kod nas u Hrvatskoj ustaše — i okupatorovi sluga — nisu s tom politikom istrebljivanja povezani samo time, što njihovim trupama zapovijedaju Nijemci. Oni su se i sami našli na istoj liniji. I oni sve potpunije mobiliziraju, sve više zovu pod oružje. U zadnje su vrijeme svi još okupirani gradovi i mjesta puni organiziranih priredaba, manifestacija i demonstracija, kojima je jedina svrha podizanje »morala« i inobilizacija. U tom pogledu vlada veća propagandna živost nego ikada dosada. Tu se javno zaklinje na vjernost izdajici Paveliću, tu se govori o potrebi daljnjeg opstanka njemačke tvorevine NDH i slično. Oko Nove Gradiške neki Crljen govori, kako treba sve mobilizirati u ustaške oružane bande, pa čak i žene i djecu. Sve su im novine pune takve propagande. Na radiu vrlo često oskvrnjuju poznate arije iz »Nikole Zrinskog« o zakletvi pred smrt za domovinu i slično. Očito je ista linija — zakrvaviti čitav narod, neka bude što više žrtava.

Njemački oficiri ginu u borbama, a sklanjaju se neki, kao unaprijed odredjeni. I kod ustaša imamo istu pojavu. Podaci koji se šire po inozemstvu, govore da postoji naredjenje njemačke vrhovne komande, da se neki oficiri imaju čuvati i skloniti, a neki (naročito niži) da se trebaju žrtvovati radi podizanja »morala«. Kažu da i u tome ima plan.

Mnogo se govori o pripremi gerilskog rata u Njemačkoj poslije poraza. Znamo sigurno, da su Nijemci bacili u Srbiju nekoliko grupa padobranaca, poznatih ljotičevskih bandita, izvježbanih u njemačkim školama sa zadatkom sabotaže u pozadini i dizanju »ustanka«. Imamo podatke, da su i za oslobođene krajeve Hrvatske spremali slične grupe. Poznato nam je, da postoji i ustaški plan gerilskog ratovanja u Hrvatskoj iza istjerivanja okupatora. Neke su od tako predviđenih grupa već pohvatane.

Mogli bismo tako još i dalje nabrajati, ali će i ovo dostajati. No k tome treba dodati sličan postupak i u drugim zemljama. Poznato je bacanje padobranaca — rumunjskih fašista — u Rumunjsku. Imamo podatke o šiljanju ljudi — bugarskih fašista — preko našeg teritorija s istim zadacima u Bugarsku i t. d.

Po svemu se vidi jedan plan — plan sračunat na poraz, ali ne na predaju.

Njemačka fašistička zvijer hoće posvaditi svakog Nijemca sa Saveznicima. Ona hoće od svakog i zadnjeg Nijemca učiniti poraženog bandita — ubijenog ili silom razoružanog. Ona hoće povećati i učiniti nepremostivim jaz između Nijemaca i slobodoljubivog svijeta.

Ta zvijer hoće — uz pomoć svojih plaćenika, izdajica hrvatskog naroda — isto učiniti i od našeg naroda. Ona želi što više povezati svoju sudbinu sa životima što većeg broja Hrvata, ne bi li se kod njihovih porodica, rodbine i bližih stvorio zahtjev za nepravедnom osvetom i tako ostavila klica zla na kojoj bi se kasnije mogla graditi nova osnova za buduće planove o novom ratu za gospodstvo nad svijetom.

Ne krije se tajna ovih postupaka, ovih ubilačkih poteza, ovih umorstvenih planova, u potrebama ovoga rata. Ne, ovaj rat za fašizam je izgubljen. On je izgubljen za

njemački fašistički imperijalizam i za sve fašističke sluge. Toga su oni sviesni. Tajna se tih postupaka krije u njihovim planovima za budućnost, u njihovim planovima da posiju sjeme razdora koje bi trebalo oslabiti napore miroljubivih naroda za obnovu porušenog i uništenog i biti klicom novih zala. Ustaški se zlikovci trude da ta naredjenja svojih gospodara ispune što bolje i sa što više uspjeha.

Ne može se reći, da u tome nemaju pomagača.

Reakcionarna gospoda iz prijašnjeg, mačekovskog vodstva HSS-a duго su se trudila, da što više mobiliziraju za »domobrane« i da te trupe iznutra ojačaju. Oni su svoje žrtve zavaravali glupim pričama kako su »domobrani prava hrvatska vojska«, koja će u pravom času »preuzeti vlast«, koju će »Englezi poduprijeti«. Lagali su im o tobožnjem budućem razoružanju »partizanskih bandi« sa strane zapadnih saveznika, otežavali oslobođenje domovine i hiljade i hiljade ljudi otjerali u smrt, sramnu smrt izdajice. I danas ta gospoda rade isti posao. Neki iz slijepe mržnje prema Narodno-oslobodilačkom pokretu, a neki iz straha da ne bi morali odgovarati za svoju izdaju i smrt tolikih ljudi. Oni i danas pomažu mobilizaciju za Pavelića i sprečavaju rasipanje tih bandi. Ovi posljednji s ovakvim podlačkim rezoniranjem »pa ne će valjda oni moći kazniti i postrijeljati »sav narod«, — što nas više bude na ovom izdajničkom putu, lakše ćemo se izvuci«. Ta se gospoda ni danas nisu ispregla iz ustaških kola i rade kao da hoće biti s njima povezana na život i smrt.

U toku kampanje što veće mobilizacije ustaše čine nove napore i za povezivanje katoličke crkve uz svoje planove i za korištenje njenog autcriteta za mobilizaciju. Ne mislim ovdje na istupanja pojedinih, relativno ipak iznad očekivanja brojnih ustaških izdajnika, špijuna i zli-

kovaca, koji nose redovničko i svećeničko ruho. Njihova je djelatnost poznata i prilično jednostavna. No ustaše su u zadnje vrijeme, upravo pred nekih dvadesetak dana učinili neke poteze korištenja nekih svojih pozicija u katoličkoj crkvi. Dne 24. prošlog mjeseca izdan je t. zv. »prosvjed hrvatskog katoličkog episkopata protiv sustavnog ubijanja i mučenja nevinih svećenika i vjernika«. Taj »prosvjed« koji je pun neistina i podmetanja protiv narodno-oslobodilačkog pokreta, neistina koje ne sadrže ništa novoga nego uobičajene otrcane propagandne krilatice g. Goebbelsa još iz 1941. godine, potpisalo je pet nadbiskupa i biskupa t. zv. Poslovnog odbora Predsjedništva biskupskih konferencija. To su dr. Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački, zatim poznati zlikovac i hušak iz Sarajeva Ivan Ev. Šarić, fra Jozo Garić, biskup banjalučki, dr. Antun Akšamović, biskup iz Djakova i dr. Janko Šimrak, poznati petokolonaš, hitlerovac i fašist iz »Hrvatske straže«.

Evo što oni kažu: »Svoj poziv šaljemo i onima koji su u posljednje vrijeme počeli sustavnom promičbom razdraživati neodgovorne i zlu sklone pojedince i skupine, da pod izlikom sudjenja »ratnim zločincima« smaknu što veći broj Hrvata, osobito svećenika i intelektualaca, dobrih katolika, lišavajući ih ne samo života nego i njihova dobra glasa«.

Ustaške pokolje opravdavaju ovako: »...dok još Hrvati nisu imali niti jedne puške u svojim rukama, već su odgovorni neprijatelji izvršili pokolje nad hrvatskim pučanstvom u nekim mjestima navješćavajući zator i istrebljenje našem narodu. Poslije toga našli su se, nažalost, i među Hrvatima ljudi koji su prihvatili borbu istim načinom«.

Mjesto za katoličko svećenstvo opredjeljuju ovako: »A kad je u drugom svjetskom ratu ta misao (tj. zahtjev

hrvatskoga naroda na slobodu i nezavisnost) još jače naglašene i oživotvorena u vlastitoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, hrvatski su katolički biskupi poštivali volju hrvatskog naroda. Nitko prema tome nema prava optuživati bilo kojega gradjanina Hrvatske države, pa ni hrvatske biskupe zato, što poštivaju tu neodstupnu volju hrvatskoga naroda, kad on na to ima pravo i po Božjim i po ljudskim zakonima«.

Ovo opravdavanje ustaških nedjela i izdaje, popraćeno klevetom, da je čitav hrvatski narod počinio izdaju i vezao se uz hitlerovske zločince i klevete o masovnim ubistvima od strane naših vlasti, nije naravno nikakav proizvod neke crkvene ili vjerske djelatnosti, nego je samo nužna i logična karika u lancu ustaške propagande zadnjeg vremena. Ta je djelatnost samo rezultat ustaških napora da mobiliziraju u borbu protiv našega naroda sve što se može mobilizirati. S te strane toj pojavi ne bi trebalo pripisati naročitu, izuzetnu važnost. Tim više što se među potpisnicima nalaze poznati duhovni oci i izdaje i nedjela, Šarić i Šimrak.

No smatram nužnim da ovdje učinim malo zastranjenje od same teme i da kažem nekoliko riječi o stavu prema crkvi katoličkoj, koji je Narodno-oslobodilački pokret zastupao i kojim se u svojoj djelatnosti rukovodio. Potrebno je to da se raščiste neki pojmovi da ovaj novi istup nekoćine biskupa ne bi izazvao onu reakciju koja se zapravo od strane njegovih organizatora tražila, tj. da ne bi još potencirao ogorčenje narodnih masa prema nekim katoličkim krugovima i time možda izazvao nepotrebnih incidenata.

Poznato je, da se u izvjesnim svećeničkim i redovničkim krugovima krio veći broj okupatorovih špijuna i ustaških zlikovaca. Najsramnije mjesto tu zauzima po zlu poznati Široki Brijeg. Poznato je, da među katoličkim sve-

ćenstvom nije bilo baš mnogo pojedinaca koji su bili još na početku voljni da stupe u borbu za slobodu svoga naroda. Te su okolnosti mnoge tjerale da se prema čitavoj crkvi odnose s maksimumom nepovjerenja i da izražavaju želju da gone sve njene predstavnike i organe. *No, mi se takvim mislima nismo nikada rukovodili.* Osim utvrđenih zločinaca bez obzira na odijelo kojim se (opravdano ili neopravdano) odijevaju, mi nismo progonili niti jednog jedinog predstavnika crkve niti jednog jedinog vjernika samo zato, što bi on bio svećenik ili vjernik. U odgovor na sramne klevete, izložene u citiranom »prosvjedu« možemo čak da kažemo, da ima još svećenika i redovnika koji su pomagali okupatora; pa i koji su bili glavnom političkom podrškom u nekim okupatorovim zločinačkim namjerama protiv našega naroda, a da im još niti dlaka s glave nije pala.

Čitali smo niz dnevnika pojedinih župa i samostana, u koje su svećenici i redovnici zapisivali događaje i svoja opažanja i našli, da kod velikog broja nema nikakva osjećaja za svoj narod, za njegove patnje, nego više zlobnog radovanja zbog onih nasilja, koja je okupator po svojim slugama činio. Ni piscima takvih dnevnika, ni samostanima u kojima žive takvi ljudi — *nije se ništa dogodilo.* Ne smatramo zločinom pisanje poganih misli u knjigu, koja nije namijenjena javnosti. Prezir narodni dovoljna je kazna za ovakve odrodjene individue.

S druge pak strane treba istaknuti, da smo uvijek pružali punu podršku svakom onom svećeniku ili redovniku, koji je htio obavljati svoje vjerske dužnosti i nije htio da se ogriješi o svoj narod. I mogu ovdje izjaviti da ćemo i dalje pružati punu podršku svećenstvu, koje želi da služi svome narodu. Smatramo okupljanje hrvatskog nacionalnog svećenstva korisnim, i podupirat ćemo takve tendencije svim sredstvima, koja nam stoje na raspolaganju.

Ovu sam disgresiju, drugovi, učinio da bih pokazao kako je postupak navedenih pet biskupa sasvim bez temelja i čisto djelo fašističkih potreba.

Idemo dalje.

Mi smo — kao što znate — jedinica u kojoj žive i talijanske manjine, oko kojih su nedavno vitlane prašine. Tu je poznati atentat na jugoslavensku vojnu misiju u Rimu i bjesomučni napadi na Jugoslaviju i narodno-oslobodilački pokret u dijelu talijanske štampe. Za podlogu toj kampanji služe izmišljene vijesti o neljudskim postupcima naših organa prema Talijanima. Izmišljaju se najstrašnije stvari, da bi se potkrijepila jedna osnovna tendencija — zamutiti vodu. Nisu te izmišljotine današnji plod bolesne mašte ovih piskarala. Ne, ta su zvjerstva niknula u bolesnim maštama mnogo prije, i ona su provodjena samo — na našem življu sa strane talijanskih fašista i okupatora. Današnje piskaralo samo mijenja uloge. Ne bi možda trebalo da vas uvjeravam u pravednost naših postupaka prema talijanskom življu, to su poznate stvari. Mogu samo napomenuti, da se u sastavu naše Jugoslavenske armije u Istri bori i jedan talijanski bataljon »Pino Budicin«, koji je sastavljen od boraca — istarskih Talijana. Tu treba napomenuti, da je to jedina talijanska jedinica, koja se na tom području bori protiv njemačkih okupatora. Taj je bataljon mobiliziran dobrovoljno, a na poziv naših narodnih vlasti. Tako su se naše vlasti u Istri pokazale kao jedina snaga, koja je u stanju na dobrovoljnoj osnovi mobilizirati talijanski življ u borbu protiv okupatora. Ti svi vikači u Italiji, kojima su puna usta tobožnjih demokratskih načela i spremnosti na borbu protiv njemačkih okupatora, nisu bili u stanju, da mobiliziraju bilo koga u borbu protiv okupatora. Oni, dakle, nemaju uopće nikakva prava da govore u ime talijanskog življa Istre. U koliko ako u

Istri polazi njihovim putem, taj se obavezno nalazi u Muslimanijevim i Hitlerovim fašističkim redovima.

Povrh toga batoljona istarski su Talijani stvorili i svoju političku organizaciju »Talijansku uniju«. Ta organizacija ispravno ocjenjuje pravednost priključenja Istre Hrvatskoj i svu je svoju djelatnost usmjerila na rad za oslobodjenje Istre od njemačke okupacije, za izgradnju demokratskog uređenja i za stvaranje bratstva između talijanskog i hrvatskog naroda. Ona oštro osuđuje profašističke i imperijalističke ispade ovih krugova u Italiji i smatra ih opasnošću za mir na terenu, gdje se sastaje hrvatski i talijanski živalj, za mir u Evropi i za samu budućnost Talijana. Sve veći politički uspjesi ove organizacije najbolji su odgovor ovim talijanskim bukačima.

No, možda bi bilo ispravnije postaviti pitanje, zašto se baš sada u Italiji diže tolika buka oko istarskog pitanja? Mi nismo tome dali nikakvog novog ni opravdanog ni neopravdanog povoda. Razlog dakle, mora biti izvan nas. On se nalazi u tome, što su nade tih bukača, da će moći pod tudjim skutom ovdje nešto ušćariti, propale i što na taj način pokušavaju naknadno praviti presiju na svjetsko javno mišljenje, kako tu ima nekih krupnih problema, rješenje kojih ne bi trebalo prepustiti samim zainteresiranim narodnim masama.

U ovom referatu ne govorim mnogo i ne ću da se zadržavam na pitanju četnika. U posljednje nam vrijeme ta izdajnička djelatnost nije zadavala mnogo brige. Četničke su se grupacije povukle s Nijemcima u Istru. Na svojem dosadašnjem terenu su ostavili sitne grupice zločinaca, koje nam katkada iz busije napadaju prolaznike, no sve bez većeg značaja. U Istri nisu uspjeli nikoga obmanuti, i strogo su izolirani od narodnih masa. Na starom »njihovom« terenu narod se sve više otresa njihova upliva i sve više

sudjeluje u javnom i političkom narodnom životu (na pr. Kninska krajina).

Nasuprot ovoj očajničkoj neprijateljskoj djelatnosti zabilježeni su krupni politički uspjesi Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske. Ona je u zadnje vrijeme još više ojačala i ponovno se afirmirala kao zdrava politička formacija, koja će uspjeti provesti narod kroz sve teškoće, koje mu je ovaj rat nametnuo i njegovo pustošenje ostavilo.

Ta se snaga Fronte očitovala u daljnjoj mobilizaciji ljudstva, a naročito Hrvata u Jugoslavensku armiju. Usprkos činjenici, što daleko veći dio hrvatskog stanovništva naše zemlje živi u krajevima, koje još neprijatelj drži pod svojom okupacijom, broj vojnika Hrvata u našoj armiji je daleko veći nego što ga ima Pavelić, iako ovome stoje na raspoloženju sva sredstva terora, kako nad vojnim obvezanicima, tako i nad njihovim familijama. Taj se odnos iz dana u dan popravlja. No, činjenici terora se ima i zahvaliti, da se procentualni nacionalni sastav Jugoslavenske armije u Hrvatskoj nije razvio sasvim odgovarajuće prema nacionalnom sastavu njena stanovništva. Još uvijek Srbi, koji su sačinjavali 24 posto stanovništva u Hrvatskoj, daju 28 posto vojnika Jugoslavenskoj armiji u Hrvatskoj. Sadašnje oslobađanje onih dijelova Hrvatske, koji su bili pod okupatorom, poboljšat će bez sumnje i nacionalni sastav naše vojske.

Snaga se Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte, koji je rukovodeća politička organizacija, očituje nadalje i u herojskom podnošenju svih tegoba ovog rata i u našoj pozadini. Tu su one neizmjerne muke, koje je u toku 1944. i ove godine bez kolebanja trpio narod Like, progonjen kao divlja zvijer od njemačkih i ustaških bandi. Tu je ono herojsko držanje gladne pozadine u Dalmaciji, Hrvatskom Primorju i Gorskom Kotaru, koja je s mučeničkom strpljivošću podnosila umiranje od gladi i davala i daje sve za

na pr. borbu, za oslobodjenje. Tu su herojske patnje Korduna, Banije, Slavonije itd. Tu je onaj ogromni radni heroizam diljem čitave naše zemlje kojim se relativno tako brzo popravljaju putovi, uzdižu zgrade, bolnice, osposobljavaju tvornice u oslobodjenim dijelovima, a sve gotovo bez ikakvih tehničkih sredstava, a sasvim bez financijskih. Naši ljudi u pozadini, jednako kao i organi narodne vlasti, rade požrtvovno bez ikakvih naplata a uz minimalnu, sasvim bijednu pomoć ili u hrani ili u novcu. **Nikakva druga politička formacija ne bi mogla izdržati takve uslove!** (Oduševljeni pljesak u dvorani i na trgu).

Mnogi nas optužuju zbog ekskluzivizma, optužuju nas da smo uveli jednopartijski sistem, koji znači monopol na politiku za izvjesnu grupu ljudi. Takve optužbe moramo bez daljnje odbaciti. Nema te grupe, koja bi mogla tako brzo i tako temeljito stvoriti takvu podršku kod širokih narodnih slojeva, kao što ju je stvorila naša Fronta, ako ta formacija ne bi bila najšire demokratska i ne bi pružala svakome mogućnost učešća u političkome životu. U obrazloženju toga ovdje ću samo napomenuti — primjera radi — činjenicu, da se u Jugoslavenskoj armiji danas nalazi velik broj ljudi, koji su bili mobilizirani u domobranskim i njemačkim jedinicama. U nekim našim jedinicama taj se broj penje na oko 70 posto hrvatskih vojnika. Činjenica, da su ti Hrvati našli pravi put, najbolje pokazuje koliko je široka i širokogrudna bila politika Jedinствene fronte i kolike je koristi našim narodima ta širokogrudnost donijela.

To je samo jedan primjer.

Izbore diljem čitave naše domovine mogao bih navesti kao drugi primjer. Ja neću ovime da kažem i da poričem jednu potrebu, koja se sve više nameće. Naša politička predstavništva radjana su, birana su, sastavljena su prije dosta dugo vremena. Od onda je jedan niz rodoljuba pri-

stupio u narodno-oslobodilačku borbu, niz rodoljuba se pokazao dostojnim sinovima našeg naroda. Došlo je vrijeme, da se brinemo, da naša politička predstavništva popunimo i proširimo, da ih popunimo novim ljudima. Skoro oslobođenje čitave naše zemlje dat će nam za to punu mogućnost i mi ćemo se trebati tome posvetiti.

Takvu političku snagu ne bi naša Fronta mogla predstavljati, da se u njoj nisu ujedinile baš sve one snage u kojima je hrvatski i srpski narod gledao svoje prvoborce za slobodu i ostvarenje boljega života. Tu su se okupili Komunistička partija Hrvatske (oduševljeni poklici: Živjela!), prvoborac današnje narodno-oslobodilačke borbe, rukovodilac naroda u najtežim njegovim časovima i osnovni graditelj svih tekovina, na kojima se naš budući život osniva. Tu je Hrvatska seljačka stranka (poklici i odobravanje) sa svojim borbenim i slobodarskim tradicijama, u koju je hrvatski narod imao velikoga povjerenja, a koja se otresla svoga petokolonaškog i izdajničkog vodstva i koja danas radi na fronti i na čišćenju naše zemlje od okupatora, te na obnovi porušenoga i uništenoga. Tu su okupljeni svi Srbi u Hrvatskoj (pljesak i odobravanje), koje je njihov teški položaj zbio u potpuno jedinstvo i krvlju povezao bez obzira na prijašnju političku pripadnost. Tu su, konačno, rodoljubi izvan stranaka (Živjeli!) koji su također dali znatan prinos borbi naših naroda protiv okupatora. U ovoj fronti ostvareno je i krvlju povezano bratstvo Hrvata i Srba, osnovni temelj na kojemu treba da gradimo našu Hrvatsku i demokratsku federativnu Jugoslaviju». (Buran pljesak i oduševljeni poklici: Živio!)

Ovi novi zadaci, koje sam na početku ocrtao, one podle namjere i perfidni plan okupatora, njegovih pomagača i reakcionara za trovanje našeg političkog života u budućnosti nameću nam također potrebu državnih organa, koji će

biti čvršće povezani i još ekspeditivniji i smišljeniji u svom djelovanju. Neprijateljski planovi zahtijevaju brzo, energično i snalažljivo djelovanje, da bi se izbjeglo daljnje masakriranje našeg narodnoga tijela i da bi se uklonio kamen smutnje za budućnost. Ti novi zadaci nameću nam također potrebu takvog tijela. Oni nam nameću potrebu formiranja narodne vlade. Svi uslovi za stvaranje takve vlade su ovdje. Mi imademo dovoljno oslobođenog teritorija, dovoljno narodnog povjerenja, dovoljno smo čvrsti, imademo dovoljnu čvrstinu organizacija, da takva narodna vlada može biti faktička, prava narodna vlast u Hrvatskoj. Čvrstina kao i dosadašnji uspjesi Jedinствene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske nam govore, da je ta grupacija u stanju da vodi i dalje jednu takvu vladu, da osnuje prvu narodnu vladu Hrvatske, da se njome uspješno rukovodi i da bude na čelu naših naroda u svim daljnjim tegobama (Pljesak). Stoga, drugovi, mislim, da je došao momenat, kad treba takvu vladu osnovati i predlažem, da na današnjem zasjedanju donesemo za to potrebne odluke» (pljesak).

Dr. Vladimir Bakarić na kraju svoga referata kliče:

»Živjela prva narodna vlada Hrvatske!«

»Živjela Demokratska Federativna Jugoslavija!«

»Živio nam vodja i učitelj maršal Tito!«

Svi prisutni klicanjem i dugotrajnim pljeskom popraćuju govor tajnika Izvršnog odbora Jedinствene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske dr. Vladimira Bakarića.

Kad se stišao pljesak, kojim je bio popraćen kraj govora dra Bakarića, pita potpredsjednik ZAVNOH-a Franjo Gaži:

— Molim Predsjedništvo i vijećnike ZAVNOH-a, sve prisutne, koji su čuli ovdje ovaj opširni i stvarni izvještaj

druga dra Vladimira Bakarića, da se izjasne, da li prihvaćaju njegov izvještaj?

— Prima se! — pljesak i poklici odobravanja.

— Ja mislim — kaže Gaži — da je ovo moje pitanje bilo suvišno, jer vidim po stvarnom vašem raspoloženju, kako ste jednodušno prihvatili Bakarićev izvještaj. Sada Vas molim, da li tko želi uzeti riječ u diskusiji?

Za diskusiju javljali su se redom govornici, kako slijedi u ovom izvještaju. Diskusija bila je veoma živa, a govornici često prekidani odobravanjem i pljeskom. Kako je narod pred vijećnicom pratio i cio tok diskusije, to se je trg orio od poklika i pljeska, osobito, kad su govornici spominjali bratstvo naših naroda, maršala Tita, Demokratsku Federativnu Jugoslaviju, Sovjetski Savez i naše zapadne saveznike.

GOVOR PREDSEDNIKA IZVRŠNOG ODBORA HSS FRANJE GAZIJA

Prvi uzima riječ u diskusiji predsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke seljak Franjo Gaži, koji medju ostalim kaže:

»Drugarice i drugovi, ne bih želio da govorim dugo, jer dugački govori nisu kod nas uobičajeni. Kod nas je uobičajen rad i taj rad pokazao se danas u stvarnosti. Ne govorim ovdje kao potpredsjednik ZAVNOH-a, već kao predsjednik Izvršnog odbora HSS, te pozdravljam u ime Izvršnog odbora referat, koji je podnio dr. Bakarić. Bio je zaista stvaran prikaz, prikaz onoga, što smo mi tokom ove četiri godine narodno-oslobodilačke borbe proživjeli i proživljavali. Potkrepljujući ovaj referat u ime članova i pristaša Hrvatske seljačke stranke izjavljujem, da ćemo ulagati još veće napore, kako smo to pokazali tokom narodno-oslobodilačke borbe, u izgradnju naše slobodne i mile domovine Hrvatske u bratskoj ljubavi, naročito s našom srpskom braćom (Pljesak). Visoku svijest pokazao je hrvatski seljak tokom narodno-oslobodilačke borbe još u početku, kada je s gnjušanjem od sebe odričavao onu ne samo sramotnu izdaju, nego mogu da kažem zločinačku izdaju, koju su nametnuli vodje, t. j. oni koji su se predstavljali kao vodje. Hrvatski seljak sve ih je napustio. Bilo je ljudi, koji su se grubo tukli u prsa govoreći, da su vodje, a kada su trebali seljačkome narodu da pokažu, kako treba da ide i kuda treba da ide, kako treba da mu prosvijetle put, onda su, kako sam

čas prije kazao, sramotno izdali. Zato su se digli na ustanak samo mali ljudi, seljaci i radnici, prožeti dubokim duhom velikih svojih učitelja, te su dokazali i pokazali, kako su svjesni nauke tih svojih velikih učitelja, nauke koja je govorila o slavenskome bratstvu.

Hrvatski narod treba da se što čvršće upozna sa svojom srpskom braćom, da živi s njima u ljubavi i slozi u zajedničkoj nam domovini Hrvatskoj, u širokoj zajednici naše nove federativne Jugoslavije pomoću našeg najvećeg slavenskog stabla kod kojega smo našli punu zaštitu, a to je naša bratska slavenska Rusija. (Živjela! Pljesak).

Slijedeći tu nauku i nastavljajući rad koji su započeli naši veliki učitelji, a koju nauku i dalje provodi naš najmiliji vođa drug maršal Tito (Živio!), mi ćemo hrvatski seljaci poći i dalje.

Za koji čas mi ćemo imati novu vladu. Mi ćemo imati vladu onakovu za kakvom su težile generacije naših pradjedova. Mi ćemo imati vladu o kojoj su sanjali naši pradjedovi i za koju su se borili i tek je sada gledaju njihovi unuci. Zato ja shvaćam oduševljenje i veselje ovoga cjelokupnog sakupljenog naroda i vaše zadovoljstvo, koje vam se na licima očituje prigodom ovog svečanog i velikog čina. Zasluga za sve to pripada mu-kotrpnome narodu, koji je toliko žrtvovao. Zasluga ide našoj velikoj junačkoj Narodno-oslobodilačkoj vojsci (Pljesak). A najveća zasluga i najveća hvala ide našem junačkom vodji, omiljenom nam maršalu Titu (Pljesak i poklici: »Živio!«).

Ja još jednom s ovoga mjesta pozdravljam sve vas, koji ste se ovdje sakupili, želeći da bude ovo zabilježeno ne samo u srcima našim nego da to bude na dičnu i veliku uspomenu cjelokupnom našem potomstvu na hiljadu godina« (Pljesak).

GOVOR PREDSTAVNIKA KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE KARLA MRAZOVIĆA

»Vlada Hrvatske, koju danas stvaramo ovdje u slavnome gradu Splitu, kako drug predsjednik Nazor kaže — kolijevci hrvatstva, a ja bih dodao, gradu heroju velikog narodno-oslobodilačkog rata, — jest ispunjenje vjekovnih težnja naroda Hrvatske. Ta opravdana težnja naroda Hrvatske, Hrvata i Srba, bila je praćena vjekovnom junačkom, plamenom borbom, koja se kadikad rasplamsavala u velike požare, ali do sada nikada nije bila ovjenčana punim uspjehom. Plemenita velika narodno-oslobodilačka borba protiv tujdinskih zavojevača i domaćih izdajica, ovjenčana je stvaranjem narodne države — Demokratske Federativne Jugoslavije i obrazovanjem narodne vlade Demokratske Federativne Jugoslavije, na čelu s najvećim sinom naše domovine — maršalom Titom.

Učestvujući u toj najvećoj borbi naroda Jugoslavije, narodi Hrvatske dobivaju svoju narodnu vladu, vladu Hrvatske, kao tekovinu svoje velike borbe pod zastavom jedinstva i bratstva Hrvata i Srba u Hrvatskoj, jedinstva i bratstva sa svim narodima Jugoslavije.

Davne i žive su želje i težnje najširih slojeva naroda Hrvatske, da imaju svoju vladu. Želje su naroda Jugoslavije, da imaju svoju federativnu demokratsku državu Jugoslaviju. Ali, mi moramo biti do kraja svjesni toga,

da narodi ne žele federaciju radi federacije, da ne žele vladu Hrvatske radi vlade Hrvatske, nego da postoje mnogo dublji razlozi tih želja. Tu se radi o nacionalnoj sigurnosti, budućnosti, slobodarstvu, tu se radi o uvjetima ekonomskog, političkog i kulturnog života najširih narodnih slojeva: radnika, seljaka, obrtnika, narodne inteligencije, jednom riječju čitavog naroda. Tu se radi o onome, što će takvo državno uređenje i narodne vlade donijeti najširim slojevima.

Zato ova vlada, koju mi danas stvaramo, mora biti narodna vlada, mora stalno imati pred očima želje najširih slojeva naših naroda, želje, od kojih je najvažnija slijedeća: da vlada Hrvatske u atmosferi povjerenja, svim svojim snagama i snagama naroda Hrvatske, neumorno pomaže narodnu vladu Demokratske Federativne Jugoslavije u njezinim naporima na sprovođenju i ostvarenju njezine Deklaracije, koju je 9. ožujka o. g. objavio predsjednik narodne vlade Demokratske Federativne Jugoslavije i ministar narodne obrane maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito (Buran pljesak).

Vlada, koja će uložiti sve svoje napore da ostvari težnje i želje najširih slojeva naroda, na bazi ravnopravnosti Hrvata i Srba, čuvajući velike nacionalne demokratske tekovine izvojevane u velikom oslobodilačkom ratu, razvijajući te tekovine i produbljujući dalje izvojevano bratstvo Hrvata i Srba u Hrvatskoj, bratstvo sa svim narodima Jugoslavije — jest narodna vlada. Ona će okupiti oko sebe sve časno i pošteno u našoj zemlji. U tome je njezin veliki značaj.

Komunistička partija Hrvatske učinit će sve, da rad te vlade bude potpuno uspješan. Komunistička partija i njezini predstavnici učinit će sve, da najširi slojevi na-

ne žele
postoje
cionalnoj
uvjeti-
najširih
odne in-
radi o
e vlade

roda Hrvatske, organizirani u Jedinstvenoj narodno-oslobodilačkoj fronti, i oni čestiti ljudi, koji danas uslijed okupacije nekih krajeva još stoje izvan te Fronte, — svim snagama pomognu napore naše narodne vlade Hrvatske i narodne vlade Demokratske Federativne Jugoslavije. — (Psklici: Živjela Komunistička partija Hrvatske!).

ora biti
lje naj-
važnija
jerenja,
ke, ne-
rativne
ostva-
objavio
ne Ju-
oslavije

ostvari
oprav-
demo-
ačkom
izvoje-
tvo sa
ona će
alji. U

la rad
rtija i
vi na-

GOVOR PREDSEDNIKA SRPSKOG KLUBA VIJEĆNIKA ZAVNOH-a, Dra RADE PRIBICEVIĆA

»Drugovi i drugarice, gospodje i gospodo! Nakon vjekovnog ropstva koje su podnijeli narodi Jugoslavije i hrvatski narod, oni su podnijeli i dvije decenije vlasti velikosrpske hegemonije, koja se može da formulira u dvije riječi: dvor i čaršija ili kraljevska diktatura otvorena i prikrivena. Do 1929. prikrivena. To nije bio nikakav parlamentarizam i demokratizam, jer su se vlade stvarale kroz kapidžik. A onda nakon 1929. godine prešla je u otvorenu kraljevsku diktaturu i Jugoslavija je tako dotjerala do 1941. godine. I 1941. godine ona se je srušila kao kup karata. Nakon 4 godine herojske borbe, kada je ono, što je predstavljalo staru Jugoslaviju, pokleknulo i skršilo se ili prešlo na stranu neprijatelja, naši narodi pod vodstvom herojske Komunističke partije dižu ustanak i postižu okupljanje svih slobodoljubivih snaga. Došlo je do stvaranja jedinstvene vlade Jugoslavije i sada se prešlo na stvaranje vlade Hrvatske. Ovo je prva prava narodna vlada, koja uzima sudbinu hrvatskog i srpskog naroda Hrvatske u svoje ruke.

Kako je kazao naš veliki pjesnik i predsjednik drug Nazor — Splitu, kroz koga su prohujali vijekovi velikih događaja, sudjeno je da doživi osnivanje te nove vlade, tu u Dalmaciji, koja je naša veza sa širokim oceanima i dalekim svijetom, a koja je u ovoj borbi stala u prve redove dajući 70.000 boraca i slavni VIII. korpus, koji je baš u

BA
VICA

Nakon
lavije i
vlasti
ulira u
vovena
ikakav
tvarale
la je u
dotje-
ila kao
je ono,
skršilo
d vod-
k i po-
je do
prešlo
arodna
naroda

zadnje vrijeme počinio čudesa od junaštva. No stvarajući vladu u Dalmaciji, u Splitu, treba da se sjetimo cijele Hrvatske, jer hrvatski i srpski narod i svi krajevi Hrvatske krenuli su zajedno u borbu: Podravina, Posavina, Pokuplje i Hrvatsko Zagorje Tita i Matije Gubca; sve je to krenulo u svetu borbu. Sjetimo se herojskog mučeničkog bijelog Zagreba, koji je pod okupacijom podnio silna stradanja i pokazao divna herojstva: učenika i učenica gimnazija, radnika, malih ljudi, starih i mladih, muškaraca i žena, koji će dočekati taj dan, a više nije pitanje mjeseci ni pitanje nedjelja, nego pitanje dana, kada ćemo s našim dragim predsjednikom da dodjemo u Zagreb. (Pljesak).

Kada govorimo o svemu ovome moramo se sjetiti velikog vodje i učitelja, druga Tita, moramo se sjetiti brat-skih naših naroda i naše Jugoslavenske armije, kojoj imamo da zahvalimo ovo divno čudo, kad su okupator i njegove slugе, dozvolite mi neće vrijediti da imena spominjem, išli zatim i kad su oni mislili da će naši narodi zaplivati u krvi da se istrijebe do kraja, naši su narodi ostvarili divno bratstvo.

A to bratstvo Hrvata i Srba jest kičma Jugoslavije, ono okuplja oko sebe Slovence, Makedonce, Crnogorce, približuje nam bratsku Bugarsku. U tom se bratstvu vidi sudbinska povezanost i ona će dati svoje obilježje cijelom Balkanu. Prema tome dijelu i prema zadnjem savezu koji je stvoren sa Sovjetskim Savezom, te skupa s cijelom antihitlerovskom koalicijom, mi idemo zajedno sa slobodoljubivim narodima svijeta. Bratstvo našeg naroda mi imamo da čuvamo kao zjenicu oka svoga, jer su za to bratstvo pali najbolji sinovi našega naroda i ostavili su nam sveti amanet, da to bratstvo produžimo i da tim putem nastavimo. Svi naši borci, koji se danas bore i naš narod, koji pomaže tu borbu i otkida od usta za vojsku, traži da se

to veliko djelo ostvari. Mi u Hrvatskoj možemo biti zadovoljni, jer je ostvareno kod nas bratstvo između Hrvata i Srba i jer se sve što je napredno i što je dobro okupilo zajedno. Komunističkoj partiji, koja je povelu ustanak, pridružile su se i snage HSS i Srbi okupljeni u jedinstveni Srpski klub, koji će skoro da bude proširen u Glavni odbor, ali sve to u krilu ZAVNOH-a, u krilu zajedničkoga rada i zajedničkog bratstva.

No snage reakcije ne miruju. One se bude. One bi htjele da povrate ono staro, ma da je to staro osuđeno na propast. I pravoslavna crkva ima poduzimljivosti koja pokazuje napor, da se ne vidi ono što su naši narodi stvorili pod cijenu silnih žrtava, nego bi htjeli da se to poništi i da se pokvari.

Episkop, zamjenik patrijarha, Josif, uputio je sveštenstvo da se u crkvama mole za kralja ma da su naši narodi donijeli zaključak i ma da su taj zaključak priznali naši Saveznici, Sovjetska Unija, Engleska i Amerika, da o sudbini kralja ima da odluči narod. Ako se danas po crkvama spominje kraljevo ime, dok nije narod odlučio o njemu, onda je to miješanje u narodnu volju, a narodna volja jača je i preća od svega.

Kad je episkopu Josifu, koji je bio na putu u Branje, stavljeno pitanje zašto se to čini od strane crkve, on je odgovorio nedužno: »Crkva se ne miješa u politiku«. A takav njegov postupak jest baš politika stare Jugoslavije, koju je nova Jugoslavija zakopala za sva vremena. (Tako je!)

Episkop Nektarije pozvao je crkvu da se moli za kralja, ali naš narod je na skupštini Srbije, preko svoga predsjednika Neškovića i preko brojnih govornika to osudio, jer je samo narod pozvan da odlučuje o sudbini kralja. (Tako je! Pljesak). Nas episkop Josif u toliko više

ti zad-
Hrvata i
okupio
ak, pri-
instveni
i odbor,
rada i

One bi
sudjeno
sti koja
narodi
se to

vešten-
narodi
li naši
, da o
as po
lučio o
narodna

Branje,
on je
ku«. A
slavije,
emena.

oli za
svoга
o osu-
i kra-
o više

začudjuje, što je on po svojoj želji išao u Sovjetski Savez. Tamo je on kazao: »Mi smo se konačno našli sa Sovjetskim Savezom. Mi ćemo naš mali brodić povezati sa sovjetskim drednotom«. Ali njegova akcija pokazuje, da ta njegova politika hoće da ide u prilog i korist onim snagama, koje su htjele našim narodima da otmu velike tekovine narodne borbe. Ali te sile nema, koja će razoriti bratstvo izmedju naših naroda, koja će našem narodu oteti njegove velike tekovine. (Tako jel)

Drugovi, govoreći u ime Srpskog kluba dozvolite mi da Vam kažem nekoliko riječi u ime Srba u Hrvatskoj. Srbi u Hrvatskoj ušli su u borbu od 1941. godine i dali su svoj doprinos boreći se za Hrvatsku, za zajedničku domovinu Jugoslaviju, boreći se za bratstvo sa hrvatskim narodom u zajednici sa Hrvatima, svijesni da je Hrvatska i njihova otadžbina isto kao što je ona i otadžbina Hrvatima. Tako su Srbi Like, Banije, Korduna, Slavonije, Dalmacije pošli u borbu i zadnje utočište onoga zloglasnog popa Đujića razoreno je. Nema te reakcije, koja bi mogla da dodje medju srpski narod i da razbije ono jedinstvo i bratstvo sa hrvatskim narodom.

Sada se približava kraju oružana borba i nastaje borba za izgradnju naše uže Hrvatske i naše šire domovine Jugoslavije. U toj užoj izgradnji, u tom radu, mi ćemo i dalje da damo isti onaj doprinos sa istom ljubavlju i voljom, koju je srpski narod dao u ovoj borbi. Srpski narod idući tim putem pokazuje jedino pravilno shvaćanje, da naši narodi u pojedinim federalnim jedinicama samo u bratstvu naroda mogu riješiti politička pitanja na bazi ravnopravnosti. Prirodno je da postoje kulturne veze izmedju Srba u Hrvatskoj i Srba u drugim krajevima, ali politički mi trebamo rješavati u pojedinim federalnim jedinicama pitanje naše ravnopravnosti i bratstva ravno-

pravno, a Jugoslavija treba da bude garant te naše ravnopravnosti.

Da su Srbi u Hrvatskoj pošli pravim putem i dali najbolje, svjedoči Narodna skupština Srbije, koja kaže u deklaraciji iz novembra prošle godine, da Srbi izvan Srbije treba da ostvare svoja prava u bratstvu sa narodima sa kojima žive. Tim putem Srbi u Hrvatskoj idu i ići će. (Tako je!)

U našoj vojsci, u Jugoslavenskoj armiji, čiji podvizi ispunjavaju najsretnije stranice historije cijeloga čovječanstva, postoji plemenito natjecanje, u kojem će jedna jedinica postići više uspjeha prema drugoj, u krugu brigade, divizije itd.

I naša narodna vlast u selima, općinama, kotarevima, natječe se tko će dati veći doprinos.

Sa oslobodjenjem naše zemlje mi u našoj dragoj Hrvatskoj, u zajednici sa ostalim sestrama federalnim jedinicama Slovenijom, Srbijom, Makedonijom, Crnom Gorom, Bosnom i Hercegovinom, treba da stvorimo natjecanje, tko će više učiniti da se zaliječe rane rata, da se podignu porušena ognjišta, da se izgradi sreća i blagostanje i da radost i veselje obuhvati naše domove i naša srca. U tom plemenitom natjecanju mi u Hrvatskoj treba da krenemo u utakmicu sa drugim federalnim jedinicama i da pomognemo ostvarenje sreće naše široke domovine Jugoslavije. (Tako je! Burno odobravanje).

**GOVOR MINISTRA ZA HRVATSKU U VLADI
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE I
PRVOG TAJNIKA ZAVNOH-a Dra PAJE GREGORIĆA**

Dr. Pajo Gregorić je medju ostalim rekao:

»Mi danas prilazimo osnivanju prve prave narodne vlade u Hrvatskoj. Ta vlada nije produkt nekih cjenkanja, nekog trgovanja izmedju partija, već je to narodna vlada, koja je produkt borbe i želje naših naroda za slobodom. To je značajka naše prve demokratske vlade Hrvatske. Hoću da kažem, u čemu je njezina snaga. U prvom redu, što se ona oslanja na narod, koji je u borbi dao najviše što može dati narod u jednoj borbi za svoju slobodu i samostalnost. Ta vlada je prva narodna vlada i zato, što će je sačinjavati oni ljudi, koji izlaze iz kruga boraca za slobodu, oni ljudi, koji su sve ili gotovo sve dali za slobodu naroda, što može živi čovjek da daje. Eto, to treba da bude značajka naše narodne vlade Hrvatske.

Njena snaga je u još jednoj veoma važnoj činjenici, a to je, da se ona oslanja na temeljac naše slobode, t. j. na bratstvo hrvatskog i srpskog naroda.

Drugovi, mi se u Hrvatskoj ponosimo da smo u toku ove strašne borbe iskovali tako čvrsto bratstvo izmedju srpskog i hrvatskog naroda, kakovog se može zamisliti. Svi neprijatelji, koji su računali na neslogu i na svadje, od fašističkih vodja i njihovih slugana u našim zemljama do raznih reakcionara na čitavom svijetu, ostaju zabezegnuti upravo pred tim faktom, pred ostvarenjem bratstva

naših dvaju naroda. To je naša snaga. To će biti čvrsti oslonac naše volje.

Mislim, da će jedna od zadaća nove vlade biti, da još više produbi i još više učvrsti to bratstvo. Naša vlada imat će još jedan veliki zadatak, a to je da živo poradi na jedinstvu hrvatskog naroda. To jedinstvo moramo ostvariti u potpunoj mjeri. Zadaća naše vlade bit će, da zajedno sa centralnom vladom u Beogradu omogući, da se što prije oslobodi čitava Hrvatska.

Ta su tri zadatka osnovna, a ona će biti sigurno potpomognuta od centralne vlade i od širokih narodnih masa ne samo u Hrvatskoj, nego u čitavoj našoj novoj Titovoj Jugoslaviji.

Mi svi koji smo danas ovdje, koji ćemo danas zaključivati o formiranju vlade, čvrsto se nadamo, da će ona učiniti sve za potpuno oslobodjenje naše domovine Hrvatske, da će ona omogućiti našim narodima da dodju do realizacije vjekovnih težnja, t. j. do slobode i samostalnosti.

Mi se formiranjem vlade u potpunosti nadamo, da će ona voditi takovu politiku, da će naša zemlja zaista biti bratska zajednica slobodnih naroda.

Neka živi naša prva narodna vlada Hrvatske!
Da živi naša slobodna federalna Hrvatska!
Da živi naša federativna Titova Jugoslavija!»

GOVOR MINISTRA NARODNOG ZDRAVLJA SREDIŠNJE VLADE Dra ZLATANA SREMCA

— Drugovi, drugarice, gospodo!

Godina 1941., godina početka nesreća našeg naroda, početka velike tragedije naših naroda, je ujedno i početak preporoda i ujedinjavanja svih naših naroda. Ja se dobro sjećam onih žalosnih momenata, kada su talijanske fašističke trupe nahlile u ove hrvatske krajeve. A mi se sjećamo, kada su njemački tankovi i njemačke vojske sa šljemovima i pruskim koracima umarširale u naš bijeli Zagreb.

Počela je tužna godina izdaja. Naša Dalmacija bila je predana tudjinu. Hrvatsko Medjumurje bilo je predano tudjinu. Sve u ime takozvane Nezavisne Države Hrvatske. A niti je bila nezavisna, a niti je bila hrvatska.

Vi se sjećate onih pokolja naše braće Srba. Oni su bili stavljeni izvan zakona. Kada je njemački Wehrmacht napao Sovjetski Savez, počele su strahote u našoj zemlji. I najbolji sinovi hrvatskog naroda bili su stavljeni izvan zakona. Svi oni Hrvati i Srbi, koji nisu htjeli da se pokore okupatoru i domaćim izdajnicima, bili su gonjeni, bili su vješani, bili su mučeni. Stare partije, koje su trebale u tom najtežem momentu naše povijesti, da pokažu put našim narodima, potpuno su zatajile. Drug Tito pozvao je tada naš narod u borbu protiv okupatora. Jedino je Komunistička partija bacila parolu »U borbu za slobodu!«, »U borbu na život i smrt!« I uistinu, drugovi i drugarice, ovom borbom spašen je naš život.

Od neprijatelja naših naroda bile su bačene parole o biološkom čuvanju naših naroda.

Drugovi, drugarice, kako bi to biološko čuvanje bilo, da su se naši najbolji sinovi nalazili u domobranskim kasarnama, kada su već saveznici pošli da napadaju te kasarne. Kako bi to biološko čuvanje bilo, kada bi poslije napadaja na Sovjetski Savez Hrvati bili poslani da se tuku protiv svoje braće. Najbolji sinovi hrvatskog naroda su se digli na ustanak i spasili svoju čast. Dalmacija, kolijevka hrvatske kulture, ispisala je najljepše stranice povijesti. Meni su pripovijedali drugovi naši borci Ličani, kako su se njihova srca od radosti širila, kada su u najtežim danima, kada je Udbina i Korenica bila stisnuta od Talijana, sa svih strana došli Hrvati Dalmatinci njima u pomoć.

Put koji su neprijatelji i izdajnici htjeli da pokažu hrvatskom narodu, bio je put u smrt, ali na sreću se hrvatski narod nije dao zavesti, nije se dao prevariti, nego je krenuo u jedan bolji život, u život slobode.

Mi smo vidjeli, mi smo prisustvovali saboru u Plaškome, mi smo prisustvovali, kako je kazao predsjednik, i prvom Hrvatskom državnom saboru u Topuskom. Mi smo vidjeli, da se ovdje u šumama izgrađuje nova bolja budućnost hrvatskog naroda. Danas, kada se stvara prva vlada, prava narodna vlada Hrvatske, mi moramo znati, da je ona nikla u borbi, da je ona nikla iz želje hrvatskoga naroda za svojom državom, ali uistinu za svojom državom.

Najveće čudo, ako se može tako govoriti, jest stvaranje naših partizanskih odreda, danas naše Jugoslavenske armije. Nije se tu politiziralo niti se je vodila strategijska politika, već se je izgradjivalo nešto nova, izgradjivalo nešto boljega, nešto svijetloga. Danas je naša Jugoslavenska armija pod vodstvom genija naših naroda maršala Tita pokazala veliku vještinu u istjerivanju okupatora i njegovih slugu, pokazala je u borbi sve što može dati mo-

derma armija. Nije daleko dan, kada će biti cijela naša Hrvatska slobodna i kada će federalna država Hrvatska u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji zauzeti ono mjesto, koje su generacije hrvatskog naroda očekivale. Mi pozdravljamo referat druga Bakarića, mi se slažemo s njim, jer je u njemu stvarno izneseno ono što je bilo potrebno.

Stari generali bivše Jugoslavije su u borbi zatajili. Kad su došli do megdana pokazalo se, da nisu dorasli situaciji. Morali su nići novi generali, koji su pokazali u samoj borbi, da su zaslužili da budu generali. Stari naši političari, drugovi i drugarice, također su zatajili. Neki naši političari nažalost nisu htjeli kroz 20 godina, da se stvori savez sa moćnom Sovjetskom Unijom, nego su govorili, da je ona prazna puška. Moćni Sovjetski Savez, Sjedinjena Amerika i Engleska danas pomažu i našu Demokratsku Federativnu Jugoslaviju, priznaju je i prema tome je i federalna Hrvatska priznata od svih velikih saveznika.

Pozdravljam Prvu narodnu vladu Hrvatske i želim joj sreću!»

GOVOR TAJNIKA IZVRŠNOG ODBORA HSS ANTE VRKLJANA

»Drugovi, drugarice, dragi gosti!

Čuli smo stvaran referat druga Bakarića, koji predstavlja sjajan prikaz razvoja naše narodno-oslobodilačke borbe, njenih velikih tekovina i novih uspjeha na bojištima i na terenu naše unutrašnje i vanjske politike.

U nizu tolikih historijskih dana naše oslobodilačke borbe evo još jedan veliki historijski dan, dan osnivanja prve prave narodne vlade slobodne ujedinjene federalne države Hrvatske.

Ovaj se teški krvavi i razorni rat, nametnut slobodoljubivom čovječanstvu od njemačko-talijanskog fašizma i imperijalizma, primiće naglo svom kraju. Pobjeda velike antifašističke koalicije svih slobodoljubivih naroda gotova je stvar.

Razmišljajući o veličanstvenim tekovinama i uspjesima ove naše velike oslobodilačke borbe i pobjedničkom zanosu i triumfu našeg naroda u ovoj konačnoj završnoj fazi ovog strašnog rata nameće nam se usporedba sa završnom fazom prošlog Svjetskog rata od 1914.—1918. god. i ondašnjim teškim položajem našeg naroda. Kolike razlike! Naši narodi razjedinjeni i pocijepani bili su uvučeni u rat na strani Njemačke i Austrougarske. Ulazak Italije u rat na strani Saveznika (Entente) bio je ugovoren odstupanjem Italiji po svršetku rata naše Istre, Zadra i većeg dijela

Dalmacije s otocima. To je bio zloglasni Londonski pakt, na kojem je uz potpise saveznika Engleske i Francuske stajao i potpis ondašnje carističke protunarodne, proturadničke i protuseljačke Rusije. Sudbina dobrog dijela našeg naroda bila je zapečaćena. Mi smo onda predstavljali kusus u pogodbama velikih sila.

Kad se 1917. trudom jednog velikog našeg sina, rodoljuba i političara, sina kršne Dalmacije, pok. Frana Supila, saznalo za taj sramni pakt, poduzeli su ondašnji naši političari-emigranti korake kod saveznika, da bi došlo do revizije tog nepravednog pakta. Svi naponi, trud i upornost naročito pok. Supila ostali su bez rezultata. Kad je on nakon jednog dramatskog razgovora s ondašnjim ministrom vanjskih poslova carističke Rusije Sazonovom saznao za surovu i grubu istinu o izdaji našeg naroda i o nemogućnosti, da ma što u tome u korist našeg naroda promijeni, zaplakao je kao malo dijete nad sudbinom našeg naroda.

Posljedice su došle. Po završetku rata čitava Istra, Rijeka i Zadar s tolikim otocima i formalno su bili anektirani Italiji. Ropstvo, patnje i muke, koje su bile pojačane dolaskom fašizma na vlast u Italiji, nisu prestajale do ovog našeg oslobodilačkog rata, koji konačno toj našoj napućenoj braći nosi oslobodjenje.

Spomenuo sam to, da bismo danas vidjeli, kolika je razlika i kolika je naša sreća, da je pod vodstvom besmrtnog Lenjina došlo do velike Oktobarske revolucije. (Živjela! Pljeskanje i odobravanje.) Kolika je sreća, da od onakve carističke Rusije, koja je bila proturadnička, protuseljačka i protuslavenska, da se je iz njenih ruševina podigao silni, moćni i nepobjedivi Sovjetski Savez, koji se je pod vodstvom velikog svog sina i genija Staljina stavio na čelo velike antifašističke koalicije, kao zaštitnik malih porobljenih naroda i okupio, oslobodio, povezao čitavo Slavenstvo.

Čedo Oktobarske revolucije, slavom ovjenčana nepobjediva Crvena armija, spasila je uz pomoć svih savezničkih armija čitavo čovječanstvo.

Prvi naši borci, koji su zagazili u neravnu i tešku borbu s okupatorom, duhovno su bili povezani sa slaven-skom maticom Sovjetskim Savezom. Ta duhovna veza naših živih narodnih oslobodilačkih snaga ovih je dana pečaćena ugovorom između Sovjetskog Saveza i Jugoslavije. Ta duhovna veza, to je ona silna i neodoljiva moralna snaga, koja nas je u ovoj teškoj, neravnoj oslobodilačkoj borbi učinila nepobjedivim i konačno nas ovih dana neodoljivo vodi pobjedi.

Ideja srpsko-hrvatskog bratstva, te sveslavske solidarnosti i bratstva danas nije više san, težnja, već veličanstvena stvarnost.

To, što je podržavalo i zanosilo čitav naš narod, borce, seljake, žene i omladinu, što im je davalo snage u najtežim trenucima; to što je najbitnije u nauci neumrle braće Antuna i Stjepana Radića i programu Hrvatske seljačke stranke, nije osjećalo bivše vodstvo HSS s Mačkom.

Umjesto da podju s narodom ovim putem, koji je diktirala naša povijest, naš duh, krv naše rase, oni su pošli drugim putem. Ne samo, što su upućivali pozive na pokoravanje fašističkim ustaškim vlastodršcima i zlotvorima, već su se u svojim glavama bavili osnivanjem nekih dunavskih konfederacija.

To su stare težnje reakcionara svih vremena naše povijesti, da iz naših naroda naprave avangardu fašizma protiv slavenstva. To je isto bila težnja fašizma i hitlerizma. Naš je narod ovom borbom na čelu s velikim svojim sinom maršalom Titom, najispravnijim tumačem narodnih osjećaja i težnja, dokazao, da ćemo mi biti avangarda, ali avangarda srećnog ujedinjenog Slavenstva.

Naš je narod izabrao pravi put svojim zdravim i nepogrješivim instinktom. Prva narodna vlada Hrvatske i po svom sastavu bit će dokaz hrvatsko-srpskog bratstva i jedinstva, koje predstavlja jednu od najvećih i najdražih tekovina naše 4-godišnje borbe. Tu tekovinu nitko više i nikada ne može i ne će razoriti.

Dobro je, da se ovaj veliki historijski čin obavlja ovdje u Splitu, u Dalmaciji, posvećenom mjestu naše prošlosti, naše narodne kulture, u herojskom Splitu, na obalama ovog divnog našeg mora, kuda su uvijek u prošlosti bile usmjerene požudne oči i prohtjevi tudjinskih imperijalista i neprijatelja našeg naroda.

Nije slučajno, da baš ovih dana, kad je pobjeda tako blizu, kad su naši narodi pod genijalnim i mudrim vodstvom maršala Tita došli do tako velikog međunarodnog ugleda, kakvog nikad nisu imali, da baš sada bijedni ostaci poraženog talijanskog fašizma, krijući se lažno i podlo pod firmom neke nove talijanske demokracije, pokušavaju da ospore naša živa i opravdana prava na Istru, Rijeku, Trst i neke otoke.

Na ubačenu bombu u stan naše vojne misije u Rimu po ovim kukavicama, mi se možemo samo s prezrenjem nasmijati, jer se baš kroz stvoreno bratstvo i jedinstvo svih slavenskih naroda osjećamo toliko moćni i snažni.

Danas ne moramo strepiti. Naši pravedni zahtjevi bit će ostvareni. Nakon toliko prolivene krvi ne smije ni najmanji dio našeg naroda više nikada biti pod tudjinom. (Tako je!). Taj narod je to zaslužio! Naš dragi maršal Tito dao je dostojan odgovor svima, kojih se tiče, da je naš narod svoje granice obilježio krvlju!

Na kraju govornik pozdravlja referat dra Bakarića i kliče:

»Neka živi narodna vlada Hrvatske!«

GOVOR ČLANA PREDSEDNIŠTVA ZAVNOH-a MONS. SVETOZARA RITIGA

Mons. dr. Ritig s historijske perspektive baca pogled na narodnu oslobodilačku borbu, te veli, da je ovaj pokret najzamašnija historijska činjenica od seobe i krštenja slavenskih naroda na Balkanu. Mi stojimo danas ujedinjeni i spoljašnje oslobođeni i tim je izvršen vjekovni zadatak naših naroda od 1000 godina. Narodni heroj maršal Josip Broz Tito je najveći vojnik, političar, državnik, što ga je naš narod rodio. On je ostvario ideje ilirskog preporoda, Strossmayera, Račkoga, Pavlinovića. On je ostvario veliko proročanstvo neobičnoga našega čovjeka Jurja Križanića prije 300 godina, kako će nastati velik slavenski vijek, kada se slavenski narodi sjedine i oslone na velik bratski ruski narod.

U današnjem narodnom pokretu postignuto je daleko više nego što su mogli ikada očekivati razbijeni južni slavenski narodi iz perspektive svoje tužne hiljadugodišnje povijesti. Pitanje zajedničke države svih južnih Slavena stupa u posljednji stadij. Sudeći po ljudsku, zadnji dijelovi naše hrvatske i slovenske zemlje bit će oslobođeni i zato je potrebno, da izaberemo svoju legalnu vladu i s njom podjemo u Zagreb kao gotovom činjenicom. Na to imademo puno pravo, jer smo opunomoćeni od naše junačke oslobodilačke vojske i Narodne fronte, a da ne trebamo spominjati, kako su u Tito-Šu-bašićevom paktu sve tekovine narodne oslobodilačke

borbe i fronte priznate i s druge mjerodavne strane i od velikih Saveznika Velike Britanije, Sovjetskog Saveza i USA, koji su preuzeli svu vojničku i moralnu odgovornost za novi politički poredak u svijetu.

Govornik na široko pobija ideju političkog ujedinjenja hrvatskoga naroda u historijskom obliku i okviru samostalne Hrvatske, kako je ona postojala u doba narodnih kraljeva. Ilustrira, kako je ustaška Nezavisna Hrvatska nakaza i nedonošče. Narodi ne žive od romantičke historije, nego od novih i novih ideja. Narodi žive od živoga truda i napora da stvore bolju budućnost. Pri dubljem promatranju današnjih političkih prilika u svijetu, geopolitičkog položaja hrvatskoga teritorija, pri pravilnom ocjenjivanju unutrašnjih i vanjsko-političkih, bioloških i gospodarskih uvjeta hrvatskog naroda za njegov buduću opću razvitak, trijeznom i razumnom čovjeku biva jasno, da federalna država Hrvatska u sklopu federativne Jugoslavije predstavlja rješenje, koje hrvatskom narodu zajamčuje opstanak, punu političku slobodu, svijetlu i veliku budućnost.

Govornik reflektira na stajalište federalne hrvatske vlade, kako ga je u svojem referatu i ekspezeju iznio drug Dr. Bakarić o odnosima sa crkvom i hrvatskim svećenstvom. Veli, da je doneseno otvoreno i iskreno — Clara pacta, boni amici. U načelu i stvari je pomirno. Dr. Ritig je optimista i kaže, da će se naći baza za skladno rješenje, jer imaće dobre volje s jedne i druge strane. Prikazuje na temelju mnogih pisama i izvještaja s oslobođenog terena, da hrvatsko svećenstvo u svojoj jezgri prijanja uz oslobodilački pokret. Mnogi svećenici su članovi Narodno oslobodilačkih odbora, Jedinствене narodne fronte, Oblasnih i Okružnih odbora, ali kako su ove organizacije nužno skrovite, obistinjuje se stara riječ, da se dobar glas daleko čuje, ali loši još dalje, te

ona četica odmetničkih ljudi zasjenjuje onu ogromnu većinu rodoljubnih, koji stoje vjerno uz svoj narod. Hrvatsko svećenstvo je duboko svjesno, kako je njegova dužnost do kraja služiti Crkvi i narodu. Služiti u dobru i zlu, nada sve služiti na njegovom križnom putu i Golgoti. Elementarna je dužnost katoličkog svećenika i redovnika stajati u pravednoj borbi, sve kada bi ga kasnije čekale i teške kušnje. Još bi i to bilo manje zlo, nego do vijeka snositi odgovornost, da se je narodu iznevjerio i izdao ga u povijesnom času i bio sukrivcem njemačkih i ustaških nepočinstava nad vlastitim narodom.

Dr. Ritig završava, kako danas cio narod može biti gord i ponosan na vojničke pobjede svoje oslobodilačke vojske i političke uspjehe svojih predstavnika. Nova federativna Jugoslavija, a u njoj i federalna država Hrvatska saveznica je 40 i više država svijeta, koje se bore za pobjedu nad divljim fašizmom i nacizmom. Gordi smo, što smo ovih dana sklopili pakt prijateljstva s velikom Rusijom. Mi smo Nova Jugoslavija postali vevlast na evropskom Jugoistoku. Naši državnici kreću u San Francisco, da s ostalim silama donesemo cijelom svijetu mir, bratstvo i bolju budućnost. Nikada nije Hrvatska, ni Jugoslavija ovakovom veličinom i slavom sjala!

GOVOR PREDSEDNICE ANTIFAŠISTIČKE FRONTE ŽENA HRVATSKE MACE GRZETIĆ

— Dragi drugovi i drugarice! Ovaj današnji dan imade ogromno historijsko značenje ne samo za narode Hrvatske, već i za narode cijele naše domovine. Ovo je dan koji govori ponovno o ogromnim tekovinama našeg oslobodilačkog rata. Ovo je dan koji ponovno postavlja pred nas teškoće i ogromne zadatke. Protiv ovoga kao i svih ostalih silnih tekovina našeg oslobodilačkog pokreta ona prokleta crna reakcija u zemlji i izvan nje borila se i bori se, ali ona nije uspjela i neće uspjeti.

Ja hoću ovdje da podvučem samo onu snagu u našem narodu, koju predstavljamo mi žene. Neću da govorim o onim silnim žrtvama, o svim naporima i herojstvima, koje su naše žene zajedno sa svima narodima kroz ovu borbu prošle. Svi ste vi živi svjedoci toga. Mi smo kroz četiri godine toga velikoga oslobodilačkog rata pokazale, da smo svijesne historijskog značenja ove borbe, da smo svijesne gdje nam je mjesto.

Široke mase žena gradova i sela oslobođenih i okupiranih krajeva u našoj domovini nisu nasjele lažnim neprijateljskim parolama, nisu podlegle ni pred svim terorom, koje je neprijatelj vršio i vrši još danas u okupiranim krajevima naše zemlje. U Zagrebu, Karlovcu, Varaždinu i ostalim okupiranim krajevima više na stupovima leševi žena boraca, koje neće da se pokore oku-

patoru ni sramnim izdajicama našeg naroda. Ništa njih neće pokolebati.

U novim zadacima, koji se postavljaju pred nas žene, mi ćemo biti opet ona snaga u pozadini, pa i na fronti, kakova smo bile do sada. Ja ću se ispraviti, pa ću kazati, bit ćemo još veća, još silnija snaga. Novu našu vladu pozdravljam u ime svih žena Hrvatske i kažem da ćemo svim snagama poraditi, da njihova politička svijest bude na takovom stepenu, da nijedna žena neće nasjesti lažima i podlim težnjama neprijatelja.

Mi ćemo biti ruka pomoćnica našoj narodnoj vladi i našoj fronti i našem dragom maršalu Titu. Zato drugovi i drugarice, ja vas pozdravljam i kličem:

»Živjelo bratstvo i jedinstvo svih naroda naše velike domovine Jugoslavije! Živjela naša velika nova Jugoslavija!«

GOVOR POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE RADE ŽIGICA

— Naša domovina razorena je u četirigodišnjem ratu. Mi vodimo rat kakvog čovječanstvo ne pamti. Ima mnogo mjesta gdje ni trava ne raste. Domovi su naši popaljeni, tvornice uništene, škole razorene, i svugdje, gdje god udjose, spalili su fašisti naše crkve. I to oni čine u ime Boga. Podići sve to, vratiti našem narodu blagostanje da živi životom dostojnim čovjeka, nije tako laka stvar. Tu našu buduću narodnu vladu, da bi to ostvarila, čeka težak zadatak i trebamo je svi mi skupa, čitav narod, u tom pomoći.

Mi smo, drugovi i drugarice, našom borbom ostvarili demokraciju kakvu naš narod do danas nije poznao, a koja je nepoznata za mnoge i mnoge zemlje na ovome svijetu. I već danas javljaju se mračnjaci da zloupotrijebe tu našu demokraciju. Ja ću ovdje iznijeti nekoliko primjera.

Došli su neki ljudi, tako zvani Srbi, hvataju se za glavu i kažu: »Šta će biti s našom malom Srbijom, ona je ostala malena i okljaštrena«. Na drugoj strani javlja se neki, tako zvani Hrvat, pa kaže: »Okljaštrili su Hrvatsku, odoše Hrvati u Bosni. Eto jedan dio pripada Vojvodini i Srbiji« itđ.

Ja mislim, da su ti »Srbi« koje sam prije spomenuo i ovi koji plaču za Hrvatskom, isti ljudi, i da ih pokreću isti motivi. Eto vidite, nedavno stiže pismo iz Beograda, mogu da kažem neke upute za pravoslavno sveštenstvo, u kojima se kaže, da se u crkvama mole za kralja. Ova-

kovi i ovi smutljivci imaju za zadatak da našoj budućoj vladi onemoguće raznim smicalicama ostvarenje njezinih planova.

U tom pogledu naša narodna vlada treba da se osloni na narod. Već njezin sastav je garancija da se ona oslanja na narod i narodno jedinstvo.

Naša narodna armija, naša jugoslavenska vojska, osjeća u pozitivnom smislu stvaranje vlade Hrvatske. Osjetit će to tim više, što smo mi i do sada od narodne vlasti, od našeg Predsjedništva ZAVNOH-a, od čitavog ZAVNOH-a, u izvršavanju svojih zadataka dobivali svakodnevnu i ogromnu pomoć.

Živjela naša Narodna vlada Hrvatske! (Pljesak).

GOVOR ČLANA SRPSKOG KLUBA VIJEĆNIKA ZAVNOH-a PUKOVNIKA STANKA ČANICE OPAČIĆA

Drugovi i drugarice, pratio sam referat druga Bakarića, slažem se s njime; nemam ništa da prigovorim niti da dometnem. Referat je stvaran. U njemu je pravilno obradjena naša borba, naš rad, i naše daljnje perspektive.

Ono radi čega smo se mi ovdje sastali, to ste čuli iz referata i od drugova koji su već govorili. To je veliki historijski dan za nas sve. Formira se prva vlada Hrvatske. Ona je rezultat naše borbe i plod demokratskih težnja naših naroda. Ona je izraz slobode, demokracije i ravnopravnosti. To znači, da se naša domovina nalazi neposredno pred oslobođenjem i da su sazreli uslovi da ona dobije čvrsti izvršni organ vlasti, koji će pristupiti izgradnji države. To je ono radi čega i zašto smo se mi borili.

Ja bih kazao par riječi, kao Srbin i član Srpskog kluba. Drug Rade Žigić pomenuo je izvjesnu kliku, koja »brine brigu za srpstvo«. Ja ne znam da li mi možemo uopće pristati na to, da se izdajnici i zločinci, koji su dvadeset godina lumpovali, da bi nevin srpski narod 1941. platio ceh, da oni koji su ga napustili u najtežim časovima, da velikosrpska reakcija, koja je dvadeset godina širila razdor i mržnju među našim narodima i stvarala uslove za bratoubilačku borbu, da li mi njih uopće možemo nazvati Srbima. Naš narod je na primjer stvorio pojam o četnicima i njihovoj braći po djelu ustašama. Ja nisam čuo u ove četiri godine da su nekoga četnika zvali Srbinom. Isto tako nisam čuo da netko ustašu zove Hrvatom. (Tako je!).

Ja mislim da je to pravilno. Ako će netko biti Srbin ili Hrvat, ako se netko osjeća pripadnikom jedne nacije, onda treba da vodi računa o tome, da ne uprlja čast te svoje nacije. Ti Srbi, ti Hrvati, koji su skupa s Nijemcima i Talijanima palili naša sela, klali naše žene i djecu, ili pomagali Nijemce, a znali su da je talijanski i njemački fašizam došao, da uništi naše narode, to su izrodi, to su zločinci, to nisu Srbi, to nisu Hrvati. (Tako je! Pljesak). Srbi i Hrvati smo mi, koji smo se borili za slobodu hrvatskog i srpskog naroda, za jedinstvo i bratstvo, koje je osnov za bolju budućnost naših naroda.

Bratstvo i jedinstvo stvoreno je na bojnopolju u zajedničkoj borbi, mukama i patnjama i zato je ono čvrsto i nerazorivo. Tko je gledao na bojnopolju, kako borac iznosi iz vatre ranjenoga druga, ne pitajući da li je Srbin ili Hrvat, taj je vidio kako se stvara bratstvo i jedinstvo. Evo jednoga primjera: Napali smo jedno ustaško uporište u Kordunu. Pod zidom je pao teško ranjen jedan drug i treba ga izvući, ali je neprijateljska vatra tako ukrštena da je bilo 90 od 100 vjerojatno da će pasti onaj tko pokuša. Javlja se jedan, zatim drugi i treći dobrovoljac, i sva tri padaju mrtvi. Da li je sudbina htjela, ne znam, ali je činjenica da su od četiri pala borca, dvojica bili Srbi, a dvojica Hrvati. Tako se stvaralo bratstvo, ne govoranjama i diskusijama, nego dajući živote. Tu se vidjelo osim toga i herojstvo i krajnji samoprijegor. Za to se ja i ne bih složio sa jednim drugom predgovornikom, koji kaže, da smo mi mali narodi. Doista mi smo mali po broju, ali smo po svojoj vitalnosti, po duhu i djelu veliki. Ono što smo mi stvorili kroz ovu borbu, kroz sve četiri godine, tome se divi čitav svijet. U tim našim velikim djelima je naša veličina. Ta djela su nas stavila u red velikih naroda, boraca protiv najveće nesreće čovječanstva, fašizma.

Pred novom vladom, koja će se danas formirati, stoje doista krupni zadaci, ali ja ne vidim, da bi ih se trebalo bojati. Mi smo bili u stanju da se 1941. godine golim rukama uhvatimo u koštac sa tenkovima i topovima, i to daleko slabiji nego smo danas, a naši neprijatelji su bili mnogo jači nego danas. Mi smo bili među se zakrvljeni, a k tome goloruki. Mi smo svojim grudima razbijali neprijateljska utvrdjenja i otimali oružje, mi smo neumorno dizali svijest i zavedene izvodili na pravi put, mi smo svojom krvi i žrtvama probijali led u svjetsku javnost. I blagodareći mudrom rukovodstvu maršala Tita, blagodareći pomoći Sovjetskog Saveza, blagodareći odlučnosti, izdržljivosti i upornosti naših naroda, mi smo razbili podlu rabotu domaće reakcije, a naročito velikosrpske klike sa Dražom Mihajlovićem na čelu. Mi smo dokazali tko se bori za slobodu naših naroda i stavili svijet pred gotove činjenice. Mi smo stekli iskustva i očeličili se u borbi. Danas smo mi jedinstveni i složni u svim pitanjima. Imamo snažnu Armiju, koja goni i uništava ostatke neprijatelja u našoj zemlji. Riješili smo pravilno nacionalno pitanje, imamo jasan stav prema narodnim neprijateljima. Stvorili smo zdravu osnovu nove narodne zajednice Demokratske Federativne Jugoslavije, pod čijim okriljem će se nalaziti i naša uža domovina Demokratska Federalna Hrvatska. Sad krećemo na novo bojište gdje ćemo se uhvatiti u koštac sa ruševinama koje je napravio okupator, s agentima reakcije, koja pokušava do područje temelje naše mlade države, koja hoće da produži patnje našeg naroda. Ova nova bitka nije laka, ali ćemo je mi dobiti.

Zadaci nove vlade su jasni. Svuda je pustoš, svuda nam spleću noge tragovi okupacije, narod je go i bos. Sretaju nas hiljade siročadi kojima su roditelji poklani. Hiljade invalida junaka treba zbrinuti i omogućiti im da

koriste zajednici i dalje i da im život postane miliji, jer su oni to zaslužili.

Na svakom nam koraku bodu oči porušene tvornice, mostovi, popaljena sela, neobradjena polja. Evo posla i brige novoj vladi.

Nova vlada će imati punu pomoć cijelog naroda, koji je naučio u ove četiri godine da se oslanja na svoje vlastite snage. Činit će to i dalje. Hiljade naših žena i omladine bili su svijesni, kad su rušili željezničku prugu, da je to potrebno, jer tom prugom neprijatelj prevozi svoje krvave horde, koje pale naša sela i odvoze bogatstvo naše domovine. Isto tako su svijesne, da tu prugu treba ponovo dići, jer će se po njoj prevoziti hrana, odjeća i gradja za obnovu domovine.

Pored ove brige, mi imamo još briga. Mi smo svijesni da reakcija ne spava, ali mi smo naučili biti oprezni. Teško će njoj uspjeti nas zavarati ili iznenaditi. Mi ćemo ovu borbu s uspjehom dokrajčiti i njene tekovine ljubomorno čuvati. Mi ćemo sve poduzeti, da naš narod što prije zaliječi rane nanešene mu ratom. Sve što bude stajalo na putu toga izgradjivanja, sve što bude stajalo na putu i smetalo ostvarenju težnja naših naroda, mi ćemo ukloniti, onako kako se bude moralo. (Pljesak).

GOVOR TAJNIKA SRPSKOG KLUBA VIJEĆNIKA ZAVNOH-a DUŠANA BRKIĆA

Drugovi i drugarice, građani i gradjanke! Nalazimo se u značajnom i važnom historijskom vremenu. Nalazimo se u vremenu, kada junačka Crvena armija s armijama zapadnih saveznika i našom Jugoslavenskom armijom dokrajčuje krvavu fašističku zvijer, kad potpuno okončava hitlerovsku Njemačku.

Narodi Jugoslavije, a i narodi Hrvatske, dali su u ovom velikom djelu svoj veliki doprinos. Mi sada u potpunosti i u svoj veličini vidimo pravilnost i ispravnost puta kojim nas je povela Komunistička partija 1941. godine. Mi se sjećamo onih prvih dana, kada je ona govorila: »Svi u borbu, svi na oružje za uništenje okupatora i domaćih izdajnika«. I mi smo pošli tim putem. Već je skoro čitava naša zemlja oslobođena. Mi smo ponosni na taj svoj put, jer smo svijesni, da smo na taj način dali veliki doprinos za ostvarenje slobode svih porobljenih naroda i čitavog čovječanstva. Mi smo ponosni tim putem, radi toga, što se sada u ovom momentu nalazimo na strani pobjedničkih nacija. Mi smo srećni radi toga, što ćemo poslije okončanja rata sjediti zajedno za stolom sa našim saveznicima rješavajući zajednički sva međunarodna pitanja.

Mi smo svoje priznanje već i dobili. Čitav svijet govori o našoj slavnoj Jugoslavenskoj armiji. Čitav svijet govori o našem junačkom i herojskom vodji maršalu Titu

(Pljesak). Čitav svijet govori o junaštvu naših naroda. Kod nas samo u Hrvatskoj formirano je, tuče neprijatelja i bori se za oslobodjenje naše domovine, pet armijskih korpusa. Ovo jasno govori gdje je bila, gdje je sada i gdje će biti federalna Hrvatska. Veliki dio Hrvatske je već oslobođen. Moramo i sa ovog mjesta odati priznanje borcima i rukovodiocima četvrte jugoslavenske armije i našem Glavnom štabu Hrvatske. (Burni pljesak).

Ali, drugovi i drugarice, u ovom historijskom vremenu i trenutku, moramo da odamo priznanje i zahvalnost našim saveznicima, a u prvom redu Sovjetskom Savezu, koji stoji na čelu borbe protiv fašizma i na čelu antihitlerovske koalicije. (Pljesak). Mi u ovom periodu i u ovom momentu odajemo priznanje velikom vodji i strategu maršalu Staljinu, koji vodi pravilnim putem Sovjetski Savez i ukazuje svim porobljenim narodima kojim putem treba da se ide. (Pljesak, Povici: »Živio Staljin!«).

Sjećamo se, drugovi i drugarice, da smo onih prvih dana, kada smo započeli našu oslobodilačku borbu, uvijek upirali naše oči u bratsku Crvenu armiju i njenim pobjedama se napajali. One su nam davale morala da izdržimo do kraja. (Pljesak). Mi smo svi svijesni i znamo što je učinila junačka Crvena armija boreći se tamo na istoku. Mi smo svijesni i toga, da nam je ona omogućila i uslovlila ovakav razvitak oslobodilačke borbe u zemlji.

I onda, drugovi i drugarice, u onom kritičnom periodu, kada se vodila bitka oko Moskve, mi smo tukli Švabe, ustaše i četnike u našoj zemlji. I sada, drugovi i drugarice, kada predstoji stvaranje naše vlade u Hrvatskoj, kada predstoji konačno izbacivanje neprijatelja iz naše zemlje, kada predstoji izgradnja naše uže domovine, federalne Hrvatske, u federativnoj Jugoslaviji, mi smo takodjer zahvalni Sovjetskom Savezu, u koga smo se kroz decenije i godine ugledali i osvrtni.

Obrazovanje vlade Jugoslavije stvara povoljne uslove da i naša federalna Hrvatska dobije svoju vladu — vladu Hrvatske. Obrazovanje vlade federativne Jugoslavije daje uslova i osnova, da se čitava Federativna Jugoslavija izgradi na principima i načelima federativnog uređenja. Iz toga proizlazi, kao i iz razloga naših pobjeda, da je nužnost formiranje vlade Hrvatske.

Predsjedništvo ZAVNOH-a vršilo je do ovog vremena uglavnom i sve izvršne funkcije. Međutim, s obzirom na gore navedeno, došlo je do toga da se izvršna vlast preda vladi Hrvatske, koja će se sada formirati i da se Predsjedništvo ZAVNOH-a u buduće bavi zakonodavnim planovima.

Vlada će se formirati iz redova JNOF-e, te je jasno, i mi smo svi uvjereni, da će nova vlada i dalje poraditi na tome, da dade sve od sebe i da pruži pomoć našoj junčkoj armiji, da dovrši svoje djelo oslobodjenja naše zemlje, zatim da uloži sve svoje snage za obnovu zemlje, da produbi i ojača bratstvo i jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda, da stvori sve preduslove za sretniju budućnost, blagostanje i život svih naših naroda. S time ja pozdravljam ovo značajno zasjedanje i kličem: Da živi ZAVNOH (Živio! Burni pljesak). Živio naš predsjednik ZAVNOH-a drug Vladimir Nazor. (Živio!). Da živi Federalna Hrvatska u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji! (Živjela!) Da živi naš vođa i učitelj, maršal Jugoslavije Josip Broz Tito (Živio! Burni pljesak).

GOVOR ČLANA IZVRŠNOG ODBORA JNOF-e HRVATSKE VICKA KRSTULOVIĆA

»Drugovi i drugarice, članovi Predsjedništva, vijećnici ZAVNOH-a, predstavnici ruske vojne misije i ostali uzvanici!

Na današnji dan ja bih želio da rečem nekoliko riječi kao sin grada Splita. Današnji je dan jedan od velikih dana naše hrvatske domovine, pored svih onih dana, koje su naši narodi proživjeli i doživjeli u toku ove četverogodišnje borbe, koji su se svojim uspjesima, koje su postigli u toj četverogodišnjoj borbi napajali novom snagom, novom vjerom i upornošću u postizavanju svojih prava, slobode i jedinstva. Duboko sam uvjeren, da će današnji dan, na kome će se formirati prva narodna vlada slobodne federalne Hrvatske, dati još više snage, još više podstreka čitavom narodu naše domovine.

Predgovornici su izrazili priznanje doprinosu u toku ove NOB, doprinosu koji je dao Split i čitava Dalmacija, koja je visoko nosila zastavu bratstva i jedinstva, zastavu oružane borbe.

Točno je, drugovi, to da je hrvatska Dalmacija skupa sa ostalim dijelovima naše hrvatske domovine i ostalim dijelovima naše federativne Jugoslavije dala na svim poljima svoj doprinos. Ona je dala svoje doprinose na izgradjivanju naše slavne narodne armije, ona je dala veliki doprinos na izgradjivanju naše ratne Titove mornarice, ona je dala svoj doprinos na izgradnji naše narodne vlasti. Ali, sve te žrtve i svi ti doprinosi nisu dovoljni i ne mogu

biti dovoljni, dok se ne postigne sve što trebaju naši narodi. Točno je, da je narod ovih krajeva, kao i svi narodi Hrvatske i ostalih krajeva, stajao čvrsto i nepokolebivo na liniji JNOF-e, na liniji bratstva, na liniji bezgranične borbe protiv okupatora i izdajnika. Duboko sam uvjeren, da će naš narod stajati i dalje i naprijed na izgradnji svih ruševina, na izgradnji naših popaljenih sela i gradova, na izvršavanju svih zadataka koje postavlja narodna vlast.

U referatu druga dra Bakarića izneseno je sve, što smo podigli u toku ove četirigodišnje borbe. Iznesena je situacija i položaj federativne Jugoslavije, a tako i položaj federalne Hrvatske, kao i nedostaci i propusti, koji su se zbili, te zadaci koji stoje pred nama.

U tom pogledu treba da mi svi damo sve od sebe na mobilizaciji svih narodnih snaga, da se poduzmu sve mjere, da bude čitav narod kao jedan svrstan na izvršenju tih zadataka, da na svakom koraku s našim radom, s našim primjerom vodimo naš narod, na učvršćenju bratstva, na izgradjivanju političke i kulturne svijesti naših naroda, na podizanju škola, na podizanju svega onoga, što naši narodi nisu imali u prošlosti, a i onoga što su izgubili u toku ovog rata.

Naročito je zadovoljstvo, naročito je priznanje i samom Splitu i čitavoj hrvatskoj Dalinaciji i svim onim žrtvama palim u borbi, da se ovaj čin odigrava ovdje, čin koji je velik za čitavu našu domovinu.

Naprijed na izvršenje svih zadataka! Naprijed na mobilizaciju! Naprijed ka bratstvu i jedinstvu naših naroda! Uprimo sve snage za oslobodjenje našeg Zagreba, za oslobodjenje i svih dijelova naše hrvatske domovine!

U tom pogledu, drugovi i drugarice, ja vas pozdravljam i kličem:

»Živjela prva narodna vlada Hrvatske!« (Burni pljesak).

»Da živi slobodna naša federalna Hrvatska, domovina Hrvata i Srba!« (Pljesak).

»Da živi naša zajednička domovina slobodna federativna Jugoslavija, bratska zajednica naših naroda!«

»Da živi naša slavna narodna armija!«

»Da živi naš vodja, tvorac našeg jedinstva, tvorac federativne Jugoslavije i narodne armije, maršal Tito!«

»Da živi maršal Staljin, organizator pobjeda nad fašizmom!«

»Da žive veliki saveznici, Engleska, SSSR i Amerika!« (Dugotrajno oduševljeno pljeskanje).

DRUGI GOVOR PREDSEDNIKA ZAVNOH-a VLADIMIRA NAZORA

»Drugovi i drugarice, nitko se više nije javio, da sudjeluje u ovoj diskusiji, a mene, koji sam tjerao druge, da što prije svrše, jer nas drugi poslovi čekaju, evo spopada napast, da i ja na kraju nešto kažem.

Drugovi, ministar Pribićević govorio je veoma lijepo o slozi, o ljubavi, o novom odnošaju, koji je kod nas već nastao i mora se još dalje razvijati između Srba i Hrvata.

Drug pukovnik Opačić rekao je jednu veliku istinu, rekao ju je i ilustrirao s nekoliko primjera, koje je on svojim očima vidio. Kazao je netom, da na bojnopolju i u mucinastaje pravo drugarstvo, pravo razumijevanje i pravo prijateljstvo. Ova su dva Srbina, Bog ih blagoslovio, rekli veliku istinu.

Jest, dosada između Srba i Hrvata nije bilo one prave ljubavi. Kušalo se na svaki način. Nikada to nije potpuno uspijevalo. Čijom krivnjom to i onako neću sada reći, jer bih morao i ja na dugo govoriti. Ali, jedna stvar stoji, da je to zbliženje, to bratstvo i jedinstvo nastalo tek sada u narodnom ustanku. I jasno, jer samo u nevolji ljudi znaju da dodju skupa, samo onda kada ljudi skupa trpe, kada ljudi skupa osjete jedan teški teret, koji jedne i druge tišti, onda nastaje pravi osjećaj bratstva i ljubavi. I pogledajte u povijesti, pogledajte u vjeri, pogledajte primjere Kristovih muka i trpljenja! To je ono što čini i što uzdiže čovjeka. To je ono, što zbližava i zato na koncu

svega ovoga vidjet ćete kojim je plodovima urodilo ovo zajedničko trpljenje u ovom ustanku.

Gotovo moramo reći, da je moralna strana, etička strana, uvijek nad materijalnom stranom, pa i nad samim životom. Moramo gotovo blagosloviti, što smo toliko trpjeli, jer smo se pročistili od onoga starog poroka Kajinskoga, onoga duha, koji se više puta kod nas pokazivao i koji se sada ispoljuje najviše kod četnika i kod ustaša, one mržnje između braće. Sve je to palo, palo je zato, jer smo skupa trpjeli, i nadam se, da će se ono, što su rekli dr. Pribićević i pukovnik Opačić, i obistiniti. Žao mi je, što nisam nekakav svećenik, pa da sve te patnje i trpljenja svećenički blagoslovim (Pljesak), u očekivanju našeg duševnog, moralnog i etičkog preporoda (Pljesak).

Drugovi i drugarice! Da smo pobijedili, da smo došli do nekog blagostanja, da smo došli do nekog odbijanja neprijatelja, da smo došli do toga, da nam nadoknade sve ratne štete i da se bolje ekonomski osamostalimo, to ne bi bilo sve. Mora se čitav naš narod dovesti do jedne etičke visine, a po onome, što sam vidio živeći s partizanima u Bosni, Hercegovini i Crnoj Gori, ovaj etički princip učinio mi se i prikazao mi se jačim, jer je nevjerovatan altruizam, požrtvovnost i ljubav između braće, a osobito između Srba i Hrvata, što se baš pokazalo ondje u šumama između zvijeradi i između šikare i stabala. Priroda kao da je koješta bila pročistila i planinski visoki zrak kao da je odagnao koješta ne samo iz naših prsa nego i iz naših glava.

To je sve, što sam htio iznijeti pod dojmom riječi ovih dvaju Srba, koje sam čuo ovdje onako lijepo govoriti.

Onda, slušajući lijepi govor msgr. Ritiga, upamtio sam nekoliko njegovih riječi. On je rekao, da su s nama i našom frontom ne samo oni, koji su sada birani od nas kao predstavnika naroda, nego da su i oni, koji su birani od birača.

Tako sam ja bar razumio i držim da je on to vrlo lijepo rekao.

I ja sam slušao kao da neki ne smatraju nas baš najkompetentnijim da radimo ono, što radimo, zato jer nismo redovito birani po starom načinu od naroda t. j. nismo bili birani gumenim kuglicama. Istina i tome bi se mogli malo nasmejati, kad se čuje, da se što takvoga sada veli. Ali tih gumenih kuglica mi sada ne trebamo. Što će nam gumene kuglice! Mi smo ovlašteni raditi ovo što radimo, jer smo pravi zastupnici čitavog našeg naroda, jer smo birani ne po kojekakvim prijedlozima, kojekakvim kuglicama i po kojekakvim drvenim škrinjama. Mi smo birani i mi smo dobili glasove na drugi način. Glasovi su birački za nas one kaplje, one milijarde kapi krvi, koje su iz žila naših momaka pale na bojnim poljima i na krševima Bosne, Hercegovine, Banije i Like (Burni pljesak). Mjesto gumenih kuglica pale su za nas sve sile suza iz očiju matera, kojima su djeca bila zaklana. Pale su suze iz očiju udovica, kojima su muževi poginuli. Glasovi su nam davani kapljama znoja staraca i još male djece, koja su morala raditi tvrdu zemlju, jer bi inače naša polja ostala neobrađena. (Burni pljesak). To je ono, što nas ovlašćuje i takvim kuglicama mi smo dobili plebiscit onakav kakav nijedna strana do sada nije dobila. Mi se osjećamo pravi i potpuni predstavnici naroda. (Povici: Tako je!) I mi ćemo ovdje izabrati vladu i ta vlada vrijedi. Nema nijedne vlade, koja bi tako iskreno i tako čvrsto bila izabrana, kao ona, što ćemo je mi sada izabrati. (Tako je! Pljesak).

To je sve što sam vam htio reći. (Povici: Živio Nazor!)

*

Govorom Vladimira Nazora završena je diskusija te se prelazi na drugu točku dnevnog reda. Predsjednik poziva tajnika Dušana Čalića, da pročita prijedlog odluke o narodnoj vladi Hrvatske.

ODLUKA O NARODNOJ VLADI HRVATSKE

Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske na temelju čl. 4. Odluke o Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobodjenja Hrvatske, kao vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom tijelu i najvišem organu države federalne Hrvatske donijelo je na svojoj izvanrednoj sjednici održanoj 14. travnja 1945. u Splitu ovu

Odluku o narodnoj vladi Hrvatske

Čl. 1.

Narodna vlada Hrvatske je najviši izvršni i naredbovalni organ državne vlasti u Hrvatskoj.

Čl. 2.

Narodnu vladu Hrvatske imenuje Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske. Narodna vlada Hrvatske odgovara i polaže račun o svome radu Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobodjenja Hrvatske, odnosno Predsjedništvu.

Čl. 3.

Narodnu vladu Hrvatske sačinjavaju: Predsjednik vlade, dva potpredsjednika vlade i ministri: unutarnjih poslova, pravosudja, prosvjete, financija, industrije i ru-

darstva, trgovine i opskrbe, poljoprivrede i šumarstva, socijalne politike, narodnog zdravlja, gradjevina, obalnog pomorstva, ribolova i lokalnog saobraćaja.

Čl. 4.

Predsjedništvo vlade postoji kao posebno nadležstvo.

Na čelu Predsjedništva vlade stoji predsjednik. Za slučaj spriječenosti predsjednika zamjenjuje jedan od potpredsjednika.

Čl. 5.

Predsjednik vlade i ministri rukovode poslovima pojedinih grana državne uprave, ukoliko iste ne spadaju u nadležnost vlade demokratske federativne Jugoslavije i njezinih ministarstava.

Čl. 6.

Uredbe, naredbe i upute donosi vlada Hrvatske na osnovu zakona Antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Jugoslavije odnosno njezinog Predsjedništva i zakona Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske, odnosno njegovog Predsjedništva, kao i na osnovu uredaba, naredaba i uputa vlade demokratske federativne Jugoslavije, a ministri još i na osnovu uredaba, naredaba i uputa vlade Hrvatske i na osnovu rješenja pojedinih ministarstava demokratske federativne Jugoslavije, ukoliko se radi o poslovima, koji spadaju u nadležnost vlade demokratske federativne Jugoslavije.

Čl. 7.

Ministri narodne vlade Hrvatske imaju pravo prisustvovati zasjedanju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske, odnosno njegovog Predsjedništva.

Čl. 8.

Svaki vijećnik Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske ima pravo uputiti narodnoj vladi i ministrima pitanja. Narodna vlada i ministri su dužni odgovoriti na takovo pitanje usmeno ili pismeno, najkasnije u roku od pet dana.

Čl. 9.

Kod stupanja na dužnost članovi narodne vlade Hrvatske polažu pred Predsjedništvom Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske zakletvu:

»Zaklinjem se čašću svoga naroda, da ću vjerno i neumorno služiti narodu, da ću svoje dužnosti vršiti savjesno i predano, čuvajući i braneći slobodu i nezavisnost, bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije i sve ostale tekovine Narodno-oslobodilačke borbe, za napredak federalne Hrvatske i demokratske i federativne Jugoslavije«.

Čl. 10.

Određbe o organizaciji i djelokrugu pojedinih ministarstava propisat će se posebno.

Čl. 11.

Ova odluka stupa na snagu odmah.

Split, 14. IV. 1945.

Tajnik:

Dušan Čalić, v. r.

Predsjednik:

Vladimir Nazor, v. r.

Po dovršenom čitanju prijedloga ove odluke, koju prisutni popraćuju pljeskom, predsjednik pita:

— Mogu li shvaćati vaš pljesak kao prihvatanje?

Ponovni pljesak je odgovor na ovo predsjednikovo pitanje.

— Prema tome — kaže predsjednik — prijedlog je u načelu prihvaćen i sada ga treba prihvatiti u pojedinostima.

Tajnik Dušan Čalić čita prijedlog, rečenicu po rečenici, član po član. Svaki član bio je popraćen pljeskom i odobravanjem svih članova Predsjedništva, pa je na taj način prijedlog i u drugom čitanju u cijelosti prihvaćen.

Predsjednik ustaje i proglašuje, da je na osnovu rezultata glasovanja prijedlog usvojen u načelu i u pojedinostima, što ponovno izaziva burne ovacije u vijećnici i na trgu.

Nakon toga je sjednica prekinuta na pola sata u svrhu davanja mandata za sastav vlade. Za vrijeme stanke glazba svira koračnice, a narod pjeva borbene pjesme.

SASTAV NARODNE VLADE HRVATSKE

Točno u 20 sati svi su opet u dvorani zasjedanja. Sjednica se nastavlja. Predsjednik izjavljuje da je povjerio mandat za sastav Narodne vlade Hrvatske dru Vladimiru Bakariću, što je popraćeno dugotrajnim pljeskom i poklicima: »Živio dr. Vladimir Bakarić!« On moli mandataru da pročita listu ministara.

Dr. Vladimir Bakarić uzima riječ i izmedju ostaloga, kaže:

»Drugovi i drugarice! Predsjednik mi je povjerio čast da sastavim prvu narodnu vladu Hrvatske. Ja sam se konzultirao sa predstavnicima JNOF-e Hrvatske, pa sam na osnovu tih savjetovanja sastavio listu ministara. Rukovodili smo se načelom da vlada bude izraz jedinstva Hrvata, jedinstva Srba, bratstva Srba i Hrvata i osnova bratstva svih naroda Jugoslavije. To je vlada Jedinствene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske.

Zatim je dr. Vladimir Bakarić pročitao imena svih predloženih ministara uz neopisivo oduševljenje ne samo vijećnika i svih prisutnih u dvorani, nego i cijeloga naroda na Trgu.

Ujedno je predložio, da Predsjedništvo donese odluku o imenovanju narodne vlade Hrvatske.

Predsjedništvo ZAVNOH-a je jednoglasno prihvatilo ovu odluku o imenovanju narodne vlade Hrvatske u sastavu, kako ga je predložio mandator dr. Vladimir Bakarić, pa je na osnovu toga predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor proglasio prvu narodnu vladu Hrvatske:

»Na osnovu čl. 2. Odluke o Narodnoj vladi Hrvatske
Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog
oslobodjenja Hrvatske imenuje

Za predsjednika vlade
Dra VLADIMIRA BAKARIĆA

Za potpredsjednika vlade
FRANJU GAZIJA

Za potpredsjednika vlade
Dra RADU PRIBIĆEVIĆA

Za ministra unutrašnjih poslova
VICKA KRSTULOVIĆA

Za ministra pravosuđa
DUŠANA BRKIĆA

Za ministra prosvjete
ANTU VRKLJANA

Za ministra financija
ANKU BERUS

Za ministra industrije i rudarstva
Dra MLADENA IVEKOVIĆA

Za ministra trgovine i opskrbe
DUŠANA ČALIĆA

Za ministra poljoprivrede i šumarstva
TOMU ČIKOVIĆA

Za ministra narodnog zdravlja
Dra ALEKSANDRA KOHAREVIĆA

Za ministra socijalne politike
JURICU DRAUŠNIKA

Za ministra gradjevina
STANKA ČANICU OPAČIĆA

Za ministra obalnog pomorstva, ribolova
i lokalnog saobraćaja

Dra ULIKSA STANGERA

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Tajnik:

Dušan Čalić, v. r.

Predsjednik:

Vladimir Nazor, v. r.«

U tome svečanom trenutku prolomile su se dosada nevidjene ovacije i manifestacije oduševljenoga naroda. Glazba je intonirala hrvatsku himnu, a odmah zatim »Hej Slaveni«. Obje himne svi su saslušali stojeći i u naročito svečanom raspoloženju. Odjeknula su zvona sa svih splitskih crkava slaveći ovaj historijski događaj. Pucalo se iz topova i drugog oružja. Obala je najednom bila u moru svijetla, čula se pucnjava, a rakete su zasjale. Bilo je točno 20 sati i 25 minuta, kada je federalna Hrvatska dobila svoju prvu zaista narodnu vladu u gradu Splitu, u herojskoj Dalmaciji, kolijevki hrvatske državne misli.

ČESTITKA ŠIBENSKOG BISKUPA Dra JERONIMA MILETE

Po proglašenju narodne vlade Hrvatske i zaključenju izvanredne sjednice Predsjedništva Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske uzima u istoj dvorani riječ šibenski biskup dr. Jeronim Mileta, koji kaže:

»U svim znamenitijim narodnim zgodama predstavnici su se katoličke crkve nalazili uz svoj mili narod: zato i danas u ovom gradu Splitu na historijskom i svečanom imenovanju prve vlade federalne Hrvatske u federativnoj Jugoslaviji, mi biskupi ovih naših primorskih biskupija sa svojim svećenstvom čestitamo svako dobro prvoj vladi federalne države Hrvatske sa željom, da njezin rad bude vazda za dobro našeg milog naroda.

Čestitajući vladi izrazujemo našu zahvalnost i svim našim hrabrim borcima Narodne oslobodilačke vojske sa svojim preslavljenim vođjom, narodnim herojem, maršalom Josipom Brozom — Titom, a osobito onima, koji požrtvovno položili svoje živote za domovinu.

Molimo Svemogućega Boga, da ova narodna proslava bude sjeme duhovnog i materijalnog preporoda čitavog našeg hrvatskog naroda i pomirenje, te zalog sloge i bratstva Hrvata i Srba i svih naroda federativne Jugoslavije.

Bila sretna i od Boga blagoslovljena federalna država Hrvatska!

GOVOR ZAMJENIKA EPISKOPA DALMATINSKOG PROTE MACURE

Arhijerejski namjesnik, protojerej i stavrofor Milan Macura rekao je među ostalim:

»Kuda ćete nešto ljepšega, nešto slavnijega i većega nego ovaj događaj — proglašenje prve hrvatske narodne vlade — poslije teških, tmurnih i mučnih dana! Naša domovina je velika, veća nego što je bila i za Dušanova carstva i za Tomislavovog kraljevstva. Njene su granice obilježene kostima najboljih naših sinova. Njezina polja, oranice, gore i brda natopljena su svetom krvlju tisuća naših boraca, znanih i neznanih. Kako ne bih zapjevao od radosti, pjevao ovome danu, koga nam je Bog dao! Jedna crkvena pjesma kaže: »Ovo je dan, koji nam je Bog dao«, a pjeva se o Uskrsu. Mi smo uskršli iz ropstva u velikom svijetlu i radosti. Ovo je, kao što je rekao drug Nazor, naše proljeće. Kuda većeg zadovoljstva i radosti nego kad bi pjesnik i kad bi umjetnik mogao to opjevati odnosno staviti na platno u jednom silnom zanosu!

Ja ću da kažem nekoliko riječi kao Srbin, kao srpski sveštenik, kao predstavnik Srba Dalmacije i srpske dalmatinske crkve. Svi kažu, da mi sveštenici naroda, koji smo iznikli iz naroda i koji smo živjeli u narodu — da mi moramo dati sve za narod te ne smijemo ostati skrštenih ruku nego moramo raditi na obnovi zemlje, na obnovi duhova i duše, jer treba preporoditi čovjeka za novi život i stvoriti ga za novi život. Neprijatelj naš — to je djavo o kojemu govori i Jevandjelje — i on je posijao sjeme

kukolja, on je u srcu braće jednokrvne unio sjeme razdora, mržnje, svadje i osvete i sada su narodni svećenici — a i naš drug Nazor je u neku ruku svećenik — pozvani da odstrane to veliko zlo.

Uvijek sam bio u najbližem kontaktu s narodom, i sada radim s narodom i radit ću opet bez predaha. Treba zaista mnogo raditi. S jedne strane zavadjeni su Srbi s Hrvatima, zavadjeni su Srbi sa Srbima, pravoslavni s pravoslavcima, zavadjeni su pravoslavni s katolicima. U ime sveštenstva povjerene mi eparhije mogu Vas uvjeriti, da sam uvijek davao naredbe i upute, da sam uvijek radio na slozi i bratstvu Srba i Hrvata. Mogu vas uvjeriti, da ću i ja i sveštenstvo i dalje vama biti na pomoći, jer ja znam, da vi niste došli da vladate nego da služite svome narodu. Pred ovim časnim skupom dajem časno obećanje, da ću u tom smislu uvijek djelovati kod povjerenog mi sveštenstva do posljednjeg moga daha.

Istina, moram da kažem s bolom — istina je gorka i teška — mnogi su se svećenici iznevjerili, nisu ostali vjerni svome narodu. Odalečili su se, otudjili su se, služili su narodnim neprijateljima. Nažalost, na veliku našu štetu, poslužili su okupatoru na štetu svoga naroda. To je jedna od najcrnijih stranica u našoj narodnoj historiji. Naše narodno sveštenstvo uvijek je bilo pobornik za pravdu i istinu, za krst časni i slobodu zlatnu, ali nažalost, ovaj sramoto, mnogi svećenici iznevjeriše se i zabludiše, i neka im Bog bude milostiv!

Sada, kada se sastavlja vlada federalne Hrvatske i kada dadeh svečano obećanje u ime svoje i u ime naroda svoje eparhije, ja ću da kažem pred ovom zastavom, najvećom našom svetinjom, da u njoj vidim našu prošlost, našu sadašnjost i našu budućnost. Oko te zastave okupit ću narod i sveštenstvo eparhije srpsko pravoslavne, kojom upravljam. Eno crvene boje krvi tisuće i tisuće naših ju-

naka. Iz te krvi niče ljepota, niče sunce slobode za kojim smo toliko uzdisali. Tu je silna zvijezda slična onoj s istoka, koja je dovela mudrace i ja se klanjam pred tom velikom zvijezdom. Eno plave boje neba, koje se smije sreći patničkog i mnogo stradalog Joba jugoslavenskih naroda.

Sjećam se i onoga, koji je poveo našu vojsku i doveo nas do ovoga sretnoga časa, sjećam se genijalnog vodje našeg velikog maršala Tita (Živio! Pljesak). Eto nas sada, u zajedničkoj kući bratski zagrljeni Srbi i Hrvati da dijelimo sudbinu! Da živi velika i moćna federativna Jugoslavija! Da živi federalna država Hrvatska!

ČLANOVI NARODNE VLADE HRVATSKE MEDJU NARODOM

Na Narodnom trgu pred vijećnicom svijet se još više natisnuo da vidi i pozdravi predsjednika nove vlade i ministre. Pojedine veće grupe građana dolazile su pod zastavama noseći transparente i zapaljene luči. U natpisima je bilo: »Živjela prva narodna vlada Hrvatske!«, »Živio maršal Jugoslavije Tito!«, »Živio ZAVNOH!« Masa je pjevala i neprestano klicala:

— Živio predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor!

— Živio predsjednik Narodne vlade Hrvatske drug Bakarić!

— Živjela Prva narodna vlada Hrvatske!

A kad su se, nakon dovršene sjednice predsjedništva ZAVNOH-a, pojavili članovi narodne vlade Hrvatske i članovi predsjedništva ZAVNOH-a na vratima vijećnice, prolomio se trgom dugi, frenetični pljesak.

Članice splitskog odbora Antifašističke fronte žena u prekrasnim starinskim nošnjama dočekale su ministre s košarama cvijeća. Vladimiru Nazoru prilazi Petronela Grubišić i predaje mu u ime žena Dalmacije krasnu kitu cvijeća. Za njom se protiskuje kroz mnoštvo Zora Mrduljaš i predaje cvijeće predsjedniku narodne vlade Hrvatske dru Vladimiru Bakariću, dok Anka Napolić prilazi s cvijećem ministru Vicku Krstuloviću. Kad su članovi vlade pošli na trg, bili su formalno obasipani cvijećem sa svih strana. Tolikog oduševljenja, tolikog zanosa oslobođeni Split još

nije doživio! Ministri i članovi predsjedništva ZAVNOH-a jedva su se probijali kroz mnoštvo naroda prema obali.

Predsjednik Nazor opet je u središtu pažnje. Prema njemu i prema predsjedniku Narodne vlade, koji ide ruku o ruku sa slavnim hrvatskim pjesnikom, pružaju se stotine ruku s jedne i s druge strane špalira, koji se održaje samo još mukom. A oni, razdragani i vedri, prilaze masi i odzdravljaju na tisuće pozdrava.

Starina pjesnik nasnijiše se čas starici, čas djetetu, čas borcu, pa onda opet radniku — prilazi im raširenih ruku, nalazi među njima poznate ljude, s kojima je dolazio u doticaj za boravka među Narodno-oslobodilačkom vojskom i partizanskim odredima, za neprijateljskih ofenziva i naših protuofenziva i napadaja, ili za vrijeme boravka u sunčanoj Dalmaciji, na otocima za vrijeme gladovanja i stradanja, pa sada za vrijeme pobjedonosnog napredovanja jugoslavske armije i ostvarenja davnog sna milijuna narodnih sinova.

Sedamdeset i pet godišnja Mare Parać, sićušna starica, koja se jedva probila do prvog reda špalira, želi predsjedniku Nazoru, da doživi i stotinu godina i uvijek gleda Hrvatsku lijepu i sretnu u velikoj Jugoslaviji!

Jedan sjedi ribar iz Perasta također krči sebi put kroz mnoštvo da stisne ruku voljenom i dragom starini.

Predsjednik malo podalje prepoznaje u mnoštvu neku staricu iz Supetra i raspituje se za život njenih sumještana.

— Sve je dobro i lijepo — veli mu ona — samo kad smo sada slobodni!

— Imate li hrane?

— Ima, ima! Ima i riba, pa se izadije!

Kod spomenika Marku Maruliću susreće se Nazor sa starim borcima. Oni stoje iza špalira i pružaju mu ruke. Prepoznaju odmah i druge članove ZAVNOH-a, a osobito

manifestiraju živo i oduševljeno Vladimíru Bakariću. Njihova preplanula lica cakle se od veselja, oči se kriješe. Njihovi su poklici iz punih snažnih grudiju.

A tek na obali! Deseci tisuća ljudi natiskuju se prema automobilima pripremljenim za članove vlade. Riva je sva u plamenu buktinja i električnih žarulja. Marjan je osvijetljen tisućama vatara, a ispod njegova vrha ispisana su golema slova iz crvenih žarulja »TITO«!

Ribarski su brodići pristali tijesno uz obalu. Redari jedva drže špalire. I staro i mlado, i žene i muževi, pozdravljaju narodnu vladu, pozdravljaju sijedog pjesnika, kliču Vladimíru Bakariću, Vicku Krstuloviću, cijeloj vladi, manifestiraju bratstvu hrvatskog i srpskog naroda i maršalu Jugoslavije Titu.

Predsjednik Nazor odbija auto te se sa članovima vlade upućuje pješice kroz narod. Zaustavljaju ih iz mase, da im izreknu stotinu novih dobrih želja za procvat i dobrobit Hrvatske, za njihovu ličnu sreću i uspjeh u velikoj, ali odgovornoj i teškoj dužnosti. Vladimir Nazor je neumoran — za svakog pronalazi nekoliko lijepih riječi, miluje dječicu na majčinih rukama, a osobito voli starice. Jedna vadi iz njedara sliku sina, mladog partizana, i pokazuje je predsjedniku:

— I on je u borbi za narodnu stvar! — dodaje, ponosna na svog jedinca.

Malo dalje prepoznaje Nazor i jednu Zadranku iz kuće u kojoj je stanovao. Ona ga pozdravlja. Na njena usta progovara hrvatski Zadar, priključen za vazda svojoj hrvatskoj domovini.

Grupa mladih djevojaka iskorišćuje priliku, te od pjesnika i članova vlade traži — autograme!

— Gdje su vam sinovi i muževi? — pita Nazor skupinu žena.

— U borbi, u partizanima! Svi iz našeg sela!

— Tako i valja! Domovina ih još treba. Fašizam još nije uništen...

Na obali bijaše još duboko u noć živo i veselo. Nastavile su se manifestacije po cijelom gradu. Mladež je povela kolo, a rodoljubne pjesme odjekivahu ulicama grada, u kojem je formirana prva prava narodna vlada Hrvatske.

SVEČANA ZAKLETVA ČLANOVA NARODNE VLADE HRVATSKE

U nedjelju 15. travnja prije podne oko 9 i po sati sastali su se članovi predsjedništva ZAVNOH-a i članovi Prve narodne vlade Hrvatske u historijskoj vijećnici grada Splita na Narodnom trgu i tu je izvršen svečan čin polaganja zakletve članova vlade. Svijet, koji se u to vrijeme sakupio na Narodnom trgu, pozdravio je poklicima i pljeskom dolazak predsjednika ZAVNOH-a Vladimira Nazora, a napose je žive manifestacije priredio predsjedniku Narodne vlade dr. Vladimiru Bakariću i drugim ministrima. Pred ulazom u vijećnicu zapaženi su delegati Narodno oslobodilačkih odbora, organizacija Jedinostvene narodno-oslobodilačke fronte i AFŽ-a, napose oni, koji dodjoše u živopisnim narodnim nošnjama svoga kraja.

Za predsjedničkim stolom zauzimlju uz predsjednika Vladimira Nazora mjesta članovi predsjedništva ZAVNOH-a ministri državne vlade Federativne Demokratske Jugoslavije dr. Pajo Gregorić, dr. Zlatan Sremec i Frane Frol, te komesar Glavnog štaba Hrvatske Rade Žigić. U dvorani zauzimlju u prvom redu sjedala predsjednik Narodne vlade Hrvatske dr. Vladimir Bakarić s oba potpredsjednika Franjom Gažijem i drom Radom Pribićevićem, a u drugi red sjedaju ostali ministri.

Predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor ustaje u ovom svečanom času te drži ovaj govor:

»Druže ministre, predsjedniče i drugovi ministri! Vi ste svi ljudi najvećeg pouzdanja, vi ste svi ljudi koji su kroz ove teške godine i teška vremena što smo ih prošli neumorno i vjerno radili za dobro naroda. Vi ste svi ljudi, koji ste savjesno i zdušno vršili svoje dužnosti i nastojali da naša stvar kreće što je više moguće naprijed. Vi ste branili našu slobodu perom pa i oružjem u ruci. Na svaki način uvijek postojano radili ste to ne samo za jedan narod ili drugi narod naše nove države, nego za sve narode. Pa gdje ćete veće garancije, da ćete vi u tome ostat i uvijek takovi i da ćete vi nastaviti taj rad. Ipak opstoji formalnost da se ministri zakunu. Vi ste se već zakleli pred svojom savjesti, vi ste već dokazali, da ste takvi, ali ipak treba da se izvrši formalnost, koja vlada svuda i vi ćete položiti narodu zakletvu. Neću više da duljim, jer ste svi vi ljudi, koji znate veoma dobro koje su vaše dužnosti i kako da uzradite da napredak naroda bude što viši, savršeniji i da dokončamo do kraja pobjedonosno ovu borbu, koju smo započeli i u kojoj smo već premašili najveće poteškoće. Pobjeda nam je sada ne samo na vidiku, nego na pragu naše kuće.«

Predsjednik Nazor zatim čita riječ po riječ tekst zakletve. Svi ministri i članovi predsjedništva se dižu. Članovi Narodne vlade ponavljali su glasno i odlučno za predsjednikom riječi zakletve:

»Zaklinjem se čašću svoga naroda da ću vjerno i neumorno služiti narodu, da ću svoje dužnosti vršiti savjesno i predano, čuvajući i braneći slobodu i nezavisnost, bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije i sve ostale tekovine Narodno-oslobodilačke borbe, za napredak federalne Hrvatske i demokratske i federativne Jugoslavije.«

Predsjednik Nazor i članovi predsjedništva prilaze hrvatskim ministrima i srdačno im stišću ruke čestitajući im. Vladimir Nazor najprije prilazi predsjedniku Narodne vlade federalne Hrvatske Vladimiru Bakariću te se obraća svim ministrima i kaže:

»Zdravo drugovi, svaka vam sreća u radu za dobro naše domovine, osobito pak za dobro naše federalne države Hrvatske.«

Vijećnici ZAVNOH-a pozdravljajući narodnu vladu klicali su: »Živio naš predsjednik drug Vlado Bakarić. Živjela prva vlada demokratske federalne Hrvatske. Živio predsjednik Nazor.«

Predsjednik Nazor završio je svečanost polaganja zakletve.

»E, sada idemo na posao!« — rekao je na to jedan od ministara.

Narod pred vijećnicom ponovno je priredio narodnoj vladi i predsjedništvu ZAVNOH-a manifestacije, a fotografi zaustaviše hrvatske ministre na izlazu da ih fotografiraju zajedno s predsjedništvom ZAVNOH-a. Potom je predsjednik narodne vlade dr. Vladimir Bakarić uzeo ispod ruke predsjednika ZAVNOH-a Vladimira Nazora i pušao pješice kroz grad prema obali.

»Živio predsjednik Bakarić!«, »Živio Nazor!« — klicao je narod.

Predsjednik Nazor zapazio je u špaliru jednu staricu i prišao joj. Ona ga je srdačno pozdravila i odmah mu na dušak ispričala, koliko je radosna na današnji dan.

— Dala sam sedam boraca za narodnu stvar. Tri sina, tri nevjeste i jednog unuka.

— A odakle si drugarice?

— Iz Manuša (rajon Splita), a zovem se Manda Roje. Sad sam sama, svi su u borbi.

— A jesi li bar zdrava?

— Donekle, slabo se osjećam.

Predsjednik Nazor obraća se tajniku Oblasnog odbora JNOF-e Dragi Gizdiću:

— Predajem je tvojoj brizi. U pogledu hrane i tako.

— Živio predsjedniče! — kliče presretna Manda. — Da vas Bog poživi i svaka vam srića!

— Hvala ti — veli Nazor. — Da si mladja, rekao bih ti, daj nam još sedmero.

I na obali opet su se ponovile scene radosti i oduševljenja koje pokazuje rodoljubivo gradjanstvo grada Splita ovih velikih povijesnih dana. Tu su se hrvatski ministri razišli na rad i na razgledanje područnih ustanova. Napose su razgledali splitsko brodogradilište i slikali se s radnicima-udarnicima, koji su u kratkom vremenu ovo brodogradilište udarničkim radom osposobili za rad.

DEKLARACIJA NARODNE VLADE HRVATSKE

Ukazom Predsjedništva Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske od 14. travnja 1945. imenovana Narodna vlada Hrvatske preuzela je u Hrvatskoj vođenje državnih poslova svoje kompetencije.

Vlada je formirana na osnovu »Odluke o Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske kao Vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom tijelu i najvišem organu državne vlasti demokratske Hrvatske« od 9. svibnja 1944., »Uputstva o formiranju vlada federalnih jedinica« Predsjedništva Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 5. travnja 1945. i »Odluke o narodnoj vladi Hrvatske« Predsjedništva Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske od 14. travnja 1945.

Stvaranje prve narodne vlade Hrvatske još u toku samog oslobodilačkog rata protiv tuđinske okupacije dokazom je, da se neotudjivana, a tako dugo nepriznavana prava hrvatskog naroda na slobodu i nezavisnost ostvaruju nezadrživom snagom. Kao rezultat borbe hrvatskog naroda za slobodu i u toku oslobodilačkog rata ostvarilo se i njegovo pravo na vlastitu narodnu vladu.

Narodna vlada Hrvatske smatra svojom dužnošću naglasiti ono ogromno učešće Srba iz Hrvatske u zajedničkoj borbi protiv okupatora i njegovih slugu i istaknuti njihovu ulogu prvoboraca, kao i pomoć, koju su kod dizanja hrvatskog naroda u borbi ukazali; Narodna vlada Hrvat-

ske će o tome voditi računa i brižno ostvarivati prvu točku »Deklaracije o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske« Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske o ravnopravnosti Hrvata i Srba.

Uspjehe u borbi za oslobođenje omogućila je hrvatskom narodu zajednička borba svih naroda Jugoslavije. Ta je zajednička borba pokazala da sloboda hrvatskog naroda nema neprijatelja u ostalim narodima Jugoslavije, nego naprotiv suborce i braću. Čuvanje borbom stvorenog bratstva i njegovo razvijanje u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji osnovnim je garantom slobode i hrvatskom narodu. Narodna vlada Hrvatske će stoga uložiti sve svoje napore za jačanje bratstva među narodima i za jačanje Demokratske Federativne Jugoslavije.

Rat nije završen. Ni naša Hrvatska još nije oslobođena. Narodna vlada Hrvatske smatra stoga svojim osnovnim zadatkom pomoći našoj Jugoslavenskoj armiji i Narodnoj vladi Demokratske Federativne Jugoslavije na čišćenju zemlje od okupatora i izdajničkih trupa i u vođenju rata do pobjedonosnog završetka. Ona smatra da je za mir i slobodu za naše narode potrebna potpuna pobjeda nad njemačkim osvajačima i njihovim pomagačima i uništenje fašizma u zajedničkoj borbi s našim saveznicima Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika, Velikom Britanijom i Sjedinjenim Državama Amerike. Ona smatra da je pravilna politika narodne vlade Demokratske Federativne Jugoslavije i da je u interesu naših naroda da se i poslije rata održi tijesna saradnja s demokratskim nacijama, kojima su na čelu spomenuta tri velika saveznika.

S oslobođenjem domovine narodna vlada Hrvatske poduzima i poduzet će oštre mjere protiv okupatorovih slugu ustaša i četnika. Ona naročito smatra potrebnim oštro kažnjavanje ustaša, koji su osramotili hrvatsko ime

i nastojali upropastiti hrvatski narod povezivanjem sa zločinačkim Hitlerovim planovima. Ona će prvesti pravednoj kazni sve krivce za pokolje nevinih ljudi, žena i djece, raspirivače nacionalne mržnje, kao i sve ratne zločince.

Narodna vlada Hrvatske će brižno čuvati sve demokratske tekovine postignute u toku narodno-oslobodilačke borbe u skladu s odlukama II. Zasedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Jugoslavije i odlukama III. Zasedanja Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Hrvatske. Ona je svijesna, da se osnovna snaga kako za daljnje vodjenje rata, tako i za obnovu porušene i opustošene zemlje nalazi u borbenosti i radnom heroizmu našeg naroda. Samo najširim učešćem narodnih masa u vršenju zadataka narodne vlasti, najširoom potporom naroda i najpunijom kontrolom naroda nad narodnim vlastima, moći će se uspješno savladati svi teški problemi, koji pred nama leže. Narodna vlada Hrvatske će uvijek brižno nastojati osigurati takav odnos naroda i narodnih vlasti.

Narodna vlada Hrvatske smatra potrebnim naglasiti da će se strogo držati t. 5. »Deklaracije o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske« o slobodi savjesti, ali odmah naglašava da smatra današnje stanje stvari s religioznim organizacijama, a napose s katoličkom Crkvom, nezadovoljavajućim. Narodna vlada Hrvatske će stoga učiniti sve, da pomogne okupljanje hrvatskog svećenstva i da mu ukloni sve zapreke u vršenju njegovih nacionalnih i vjerskih dužnosti. Neće pak dopustiti nikomu, da koristeći svoju svećeničku halju radi protiv svoga vlastitog naroda i domovine.

Narodna vlada Hrvatske će neposredno prići k praktičnom ostvarivanju stavka II. t. 1. »Deklaracije o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske« u

osiguranju prava na nacionalni život nacionalnim, a napose talijanskim manjinama u našoj domovini.

Narodna vlada Hrvatske će paralelno s tokom čišćenja Hrvatske od okupatorovih trupa proučavati mogućnosti poboljšanja životnog standarda širokih narodnih slojeva i pristupati k praktičnim mjerama uz svestrano učešće samog naroda i njegove Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte, a u skladu s nastojanjima narodne vlade Demokratske Federativne Jugoslavije, po općim načelima iste vlade naznačenim u »Deklaraciji« njenog predsjednika, Maršala Tita, od 9. ožujka 1945.

22. travnja 1945.

ŽIVOTOPISI ČLANOVA NARODNE VLADE HRVATSKE

VLADIMIR BAKARIĆ **predsjednik vlade**

Vladimir Bakarić rođen je 8. ožujka 1912. godine u Velikoj Gorici. Gimnaziju je učio u Ogulinu i Zagrebu, a pravne nauke studirao je i završio na sveučilištu u Zagrebu.

Još za vrijeme studija Bakarić je vrlo aktivno djelovao u pokretu naprednih studenata, pa je bio jedan od vidjenijih članova toga pokreta. Studije je završio godine 1935. i posvetio se advokatskoj praksi. Međutim, uslijed svoga političkog djelovanja u antifašističkim organizacijama, uskoro je bio uhapšen. Izveden je pred sud za zaštitu države i osuđen na šest mjeseci zatvora. Po izdržanju kazne nastavio je još aktivnije političkim radom. Godine 1936. ponovo je uhapšen. Isto tako bio je hapšen i godine 1940. za vrijeme vlade Cvetković-Maček.

Pored intenzivne političke djelatnosti on se mnogo bavio publicistikom. U izdavačkom poduzeću »Hrvatska Naklada«, koje se bavilo izdavanjem spisa napredne literature, Bakarić je bio na položaju poslovnoga tajnika. U isto vrijeme bio je i član redakcije časopisa »Izraz«, koji je izdavalo to poduzeće. Bakarić je bio i član redakcije lista »Naše Novine« i kroz cijelu godinu 1941. glavni urednik ilegalnog lista »Vjesnik«. Osim toga pisao je u sindikalnim listovima. Njegov publicistički rad bio je vrlo plodan.

Osim učešća u ostalim naprednim političkim organizacijama Vladimir Bakarić djelovao je kao član Inicijativnog odbora za osnivanje Stranke radnoga naroda.

Napadaj hitlerovske Njemačke na našu zemlju i slom predaprilske Jugoslavije zatekao je Bakarića na političkome poslu u Zagrebu, gdje je već tada živio ilegalno, jer mu je

prijetilo i drugo hapšenje od strane režima Cvetković-Maček. Za vrijeme ustaško-nacističke vladavine i najžešćega terora Vladimir Bakarić je ostao na dužnosti u Zagrebu sve do mjeseca studenoga 1941. godine. Odatle, iz centra, on je djelovao kao jedan od organizatora ustanka u svim krajevima Hrvatske.

U mjesecu studenome 1941. Bakarić je otišao iz Zagreba na teren. Na oslobođenom području primio je funkciju političkoga komesara Glavnoga štaba Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske. Djelovanje Vladimira Bakarića na tome istaknutom i važnom položaju bilo je vrlo plodno. Tu dužnost on je vršio pune dvije godine, u kojima su postignute velike pobjede nad svim neprijateljima u Hrvatskoj i u Jugoslaviji. Taj slavni period završen je i krunjen odlukama II. zasjedanja AVNOJ-a, kada je Bakarić pozvan na novu dužnost kao član Nacionalnoga komiteta oslobodjenja Jugoslavije, i to kao povjerenik bez portfelja i zamjenik povjerenika za vanjske poslove. Poslije toga, u jesen 1944., Bakarić se vraća u Hrvatsku i zauzima položaj tajnika Zemaljskoga odbora Jedinствene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske, na kojoj se dužnosti nalazi i danas.

Od prvoga zasjedanja AVNOJ-a Bakarić je član toga vijeća, a od II. zasjedanja i član Predsjedništva AVNOJ-a. On spada među osnivače ZAVNOH-a i još od početka je član toga vijeća, član Izvršnog odbora i poslije III. zasjedanja član Predsjedništva ZAVNOH-a.

Za svoj rad Bakarić je odlikovan Ordenom partizanske zvijezde I. reda i Ordenom narodnoga oslobodjenja.

FRANJO GAZI

potpredsjednik vlade

Franjo Gaži rođen je 13. veljače 1900. u selu Hlebinama, kotar Koprivnica kao sin seljačkih roditelja. Njegov otac Petar je među osnivačima Hrvatske seljačke stranke i u njegovu kuću su dolazili Radići. U seljačkom pokretu Gaži je sudjelovao vrlo aktivno. Mnogo puta je hapšen. Godine 1935. izabran je za predsjednika kotarske organizacije HSS i na tom položaju ostao je do dolaska ustaša. Godine 1935. i 1938. kandidirao se na izborima na listi udružene opozicije za kotar Koprivnicu,

kao zamjenik narodnog poslanika Mihovila Pavleka Miškine, koji je kasnije ubijen u logoru Jasenovac.

Po okupaciji Jugoslavije 13. travnja 1941. ustaše su objavili preko radija tjeralicu za Mihovinom Miškinom i Franjom Gažijem uz naredjenje, da se moraju živi uhvatiti ili ubiti. Tada su uhvaćeni Miškina, Franjo Gaži, Tomo Gaži i Stjepan Prvčić, te su osuđeni na smrt. Liječnik koji je imao prisustvovati justifikaciji, već je bio dobio odluku o tome, ali je izvršenje smrtno kazne odloženo. Očito su ustaše osjetili strahovito ogorčenje naroda, pa su odustali od izvršenja kazne.

Gaži je od početka održavao vezu s narodno-oslobodilačkim pokretom, a u srpnju 1943. izabran je za predsjednika Kotarskoga NOO Koprivnica, koji je djelovao ilegalno. U siječnju 1944. postao je pročelnik propagandnog odjela Okružnog NOO-a Bjelovar. U travnju 1944., kada je formiran Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke, izabran je za predsjednika tog odbora. Na III. zasjedanju ZAVNOH-a izabran je za potpredsjednika ZAVNOH-a. Isto tako je i član predsjedništva AVNOJ-a i potpredsjednik Zemaljskog odbora JNOF-e Hrvatske. Od mjeseca kolovoza 1944. vršio je dužnost potpredsjednika Nacionalnog komiteta narodnog oslobođenja Jugoslavije, a u posljednje vrijeme vršio je dužnost povjerenika za poljoprivredu pri Predsjedništvu ZAVNOH-a.

Franjo Gaži je još od prije rata poznat kao seljački književnik, a u toku borbe bavio se i publicistikom.

Odlikovan je Ordenom narodnog oslobođenja.

DR. RADE PRIBIČEVIĆ

potpredsjednik vlade

Dr. Rade Pribičević rođen je 1896. godine. Na Pravnom fakultetu u Zagrebu diplomirao je i položio doktorat 1920. godine. U Parizu je studirao i diplomirao na Visokoj školi političkih nauka. Godine 1925. otvorio je advokatsku kancelariju u Zemunu. Tada je ušao u politički život kao član Samostalne demokratske stranke. Aktivnije je sudjelovao u političkom životu od početka šestojanuarske diktature, kao član opozicije. Od 1929. do 1941. godine živio je u Dvoru i Petrinji. Na izborima 1935. i 1938. godine, kao kandidat na listi Udružene

opozicije dobio je oba puta većinu u svome izbornom kotaru Vrgin Most.

Prilikom obrazovanja vlade Cvetković-Maček, kao član Izvršnog odbora SDS, glasovao je u Izvršnome odboru protiv ulaska stranke u vladu, tražeći da se iz opozicije nastavi borba za demokratske slobode a protiv reakcije i fašizma. U tom periodu on, preko štampe i na zborovima, napada vladu Cvetković-Maček zbog njene profašističke politike, otvaranja koncentracionih logora i ugušivanja demokratskih sloboda. Zbog toga je 1940. godine isključen iz Samostalne demokratske stranke s grupom svojih prijatelja.

Od 1943. godine dr. Rade Pribićević je član Nacionalnog komiteta, a isto tako on je član AVNOJ-a i ZAVNOH-a.

Predsjedništvo AVNOJ-a odlikovalo je dra R. Pribićevića Ordenom narodnog oslobođenja.

VICKO KRSTULOVIĆ

ministar unutrašnjih poslova

Vicko Krstulović rođen je 27. travnja 1905. godine u težačkoj četvrti Varoš u Splitu, u težačkoj porodici. Svršio je šestorazrednu osnovnu školu i pokazivao veliku volju za učenje, ali ga je u daljem školovanju omeo Svjetski rat. Njegov otac bio je težak i vrlo aktivan borac Socijalističke stranke, pa je Vicko Krstulović od malih nogu odgajan u tom duhu. On je još kao dijete sudjelovao u radničkim manifestacijama. Naročito se aktivizirao u javnome životu kasnije, kada je radio kao težak na polju ili kao manuelni radnik na raznim radovima i po fabrikama. Rano je stupio u radničke omladinske organizacije, a kasnije u radnički pokret, kroz koji je politički djelovao u fabrikama i brodogradilištu, gdje je radio. Još kao omladinac izdignut je za rukovodioca omladine Dalmacije, a zatim za radničkog rukovodioca. Mnogo puta je bio zatvaran zbog svoga političkog djelovanja, a 1929. godine okružni sud u Splitu osudio ga je na dvije godine robije, i ovu kaznu je izdržao. Godine 1933. izdržao je opet 5 mjeseci zatvora, a zatim 1937. još 7 mjeseci. U zatvorima je teško zlostavljan i mučen. Isticao se u borbi za demokratska prava u godinama 1935. i 1938. kada su opozicione liste odnosile ogromnu većinu na izborima nad vladinim diktatorskim kandidatima.

Po okupaciji Jugoslavije Vicko Krstulović sudjeluje u organizaciji ustanka u Dalmaciji i u formiranju prvih partizanskih grupa. On je u studenome 1941. već komandant Grupe dinarsko-dalmatinskih odreda, a od 1942., kada je formirana IV. dalmatinska zona, postaje komandant zone. Od veljače 1943., po formiranju IX. dalmatinske divizije postao je komandant divizije. Prošao je zatim kroz IV. i V. ofenzivu i u kapitulaciji Italije rukovodio ustankom u Splitu i Dalmaciji, vršeći vojničke dužnosti sve do listopada 1943.

Od prvog zasjedanja AVNOJ-a Vicko Krstulović je član AVNOJ-a, a na tom zasjedanju je izabran i u Izvršni odbor AVNOJ-a. Na II. zasjedanju je izabran u Predsjedništvo AVNOJ-a. Isto tako na II. zasjedanju ZAVNOH-a izabran je u Predsjedništvo, a izabran je za člana Izvršnog odbora JNOF-e za Hrvatsku. U posljednje vrijeme vršio je dužnost tajnika Oblasnog odbora JNOF-e za Dalmaciju, a od mjeseca prosinca 1944. bio je povjerenik za trgovinu i industriju.

DUŠAN BRKIĆ

ministar pravosuđa

Dušan Brkić rođen je u Obrovcu u Dalmaciji 6. travnja 1913. godine. Školovao se u Beogradu, gdje je diplomirao pravne nauke. Na sveučilištu Dušan Brkić se isticao u naprednom studentskom pokretu, a u isto vrijeme radio je i u radničkom pokretu u Beogradu i u namješteničkim organizacijama. Za to vrijeme više puta je bio hapšen i u zloglasnoj beogradskoj Glavnjači mučen. U zatvorima je izdržao oko godinu dana i jedanput je izveden pred sud za zaštitu države, ali je oslobođen. Po okupaciji Jugoslavije otišao je u Slavoniju, gdje je radio na organizaciji prvih partizanskih odreda u Slavoniji od ljeta 1941. godine. On je bio komesar prve partizanske čete u Slavoniji, koja je nosila naziv I. papučko-krndijska partizanska četa. Zatim je bio komesar bataljona, pa komesar odreda, komesar III. operativne zone i po formiranju VI. slavonskog korpusa postao je komesar toga korpusa do listopada 1943. godine. Za sve to vrijeme sudjelovao je i u političkom radu među Srbima u Hrvatskoj, pa je biran za vijećnika ZAVNOH-a i AVNOJ-a na prvim zasjedanjima ovih

vijeća. Izabran je za člana Izvršnog odbora ZAVNOH-a, a kasnije za člana Predsjedništva ZAVNOH-a.

Dušan Brkić naročito aktivno djeluje u političkom životu Srba u Hrvatskoj. Po formiranju Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a, on je postao tajnik kluba. Na tom položaju dao je mnoge korisne inicijative, kao inicijativu za osnivanje srpskog pjevačkog društva »Obilić« i srpskog kulturno prosvjetnog društva »Prosvjeta«. On je dao inicijativu za mnoge stvari kao: za izdavanje Bukvara itd. U posljednje vrijeme je razvio veliku djelatnost za stvaranje široke političke organizacije Srba u Hrvatskoj, pa je na savjetovanju Srba, koje je održano nedavno, izabran za tajnika Inicijativnoga odbora, koji ima zadatak da izvrši sve predradnje za stvaranje Glavnoga odbora Srba u Hrvatskoj.

Pored ovog rada Dušan Brkić, kao član predsjedništva ZAVNOH-a sve od formiranja povjereništva, nalazio se na dužnosti povjerenika za pravosuđe.

ANTE VRKLJAN

ministar prosvjete

Ante Vrkljan rođen je 12. listopada 1899. u Sušaku kao sin demokratske obitelji. Još kao djak za vrijeme apsolutističkog režima Cuvaja i Škerleca počeo se baviti politikom, pa je prvi put uhapšen u svojoj 13. godini. Kasnije, u vojsci u Svjetskome ratu također je proganjan. Poslije upoznavanja sa Stjepanom Radićem s kojim je postao intiman prijatelj, prihvatio je program Hrvatske seljačke stranke i od godine 1923. je tajnik gradske i kotarske organizacije HSS u Sušaku. Kandidiran je na listama udružene opozicije 1935. i 1938. za kotar i grad Sušek, noseći ogromnu većinu glasova. Za vrijeme svoga političkog djelovanja hapšen je mnogo puta, a naročito 1935. i 1938. kao i za vrijeme šestojanuarske diktature.

U Hrvatskoj seljačkoj stranci, poslije smrti Stjepana Radića, dolazio je u sukob s fašističkim i reakcionarnim elementima nastojeći da ih eliminira iz stranke.

Po okupaciji Jugoslavije bio je, na denuncijaciju neprijatelja narodno-oslobodilačke borbe uhapšen od strane talijanskih okupatorskih vlasti i poslije izvjesnog vremena pu-

šten. Ljeti 1943. na poziv rukovodstva Narodno-oslobodilačkog pokreta prešao je na oslobođeno područje i bio izabran za potpredsjednika Okružnog NOO-a za Hrvatsko Primorje, a zatim za člana ZAVNOH-a i AVNOJ-a. Kod osnivanja JNOF-e Hrvatske biran je za člana Zemaljskoga Izvršnoga odbora. Od formiranja Izvršnoga odbora HSS vrši funkciju glavnog tajnika toga odbora. Na oslobođenim područjima Vrkljan je razvio aktivnost na priključenju svih čestitih i poštenih članova i pritaša HSS-a u Jedintvenu narodno-oslobodilačku frontu Hrvatske. Probijajući se kroz neprijateljske linije gotovo je obišao sve pokrajine Hrvatske, održavao mnoge političke sastanke, a zatim je prešao preko Mađarske u Baranju i Bačku. Odlikovan je Ordenom bratstva i jedinstva.

ANKA BERUS-ZNIDARČIĆ

ministar financija

Anka Berus-Znidarčić rođena je 1903. godine u Splitu. Filozofski fakultet završila je u Ljubljani. Već kao student počela se baviti politikom, te se priključila radničkome pokretu. Od 1926. do 1936. godine ona je nastavnik Ženske realne gimnazije u Splitu. Zbog svoje političke djelatnosti 1936. biva uhapšena i mučena u zagrebačkoj policiji i osuđena po zakonu o zaštiti države na dvije godine robije, koju je provela u Požarevcu. Poslije toga Anka Berus-Znidarčić živi u Splitu, gdje i dalje nastavlja svoj politički rad, aktivno sudjeluje u vodstvu Stranke radnog naroda za Dalmaciju, te 1939. godine biva otpremljena od banovine Hrvatske u koncentracijski logor u Lepoglavi, gdje boravi 2 mjeseca. Policija je zatim protjeruje u Celje. Ona iz Celja dolazi u Zagreb, gdje živi ilegalno do kraja 1941. godine i sudjeluje u pripremanju narodnoga ustanka. Prelaskom na oslobođeni teritorij aktivno radi na podizanju ustanka u Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotaru, Lici, Baniji, Kordunu, Slavoniji, Moslavini i Zagrebačkoj oblasti. Dolaskom u Dalmaciju na Oblasnoj konferenciji AFŽ-a za Dalmaciju izabrana je za predsjednicu Oblasnog odbora AFŽ-a za Dalmaciju. U prosincu 1944. godine postaje član Oblasnog NOO-a Dalmacije. Anka Berus-Znidarčić je vijećnik ZAVNOH-a od prvog zasjedanja, a AVNOJ-a od drugog zasjedanja.

DR. MLADEN IVEKOVIC

ministar industrije i rudarstva

Dr. Mladen Iveković rođen je 1. ožujka 1903. u Zagrebu. Svršio je gimnaziju u Varaždinu, pravne nauke u Zagrebu i Parizu. Poslije svršenih studija proveo je 10 godina kao tajnik Obrtne komore u Zagrebu.

Mnogo se bavio publicistikom još kao student, suradjujući sa svojim dopisima u naprednim listovima u Parizu. U Zagrebu suradjuje pod ilegalnim i poluilegalnim uslovima u naprednim antifašističkim listovima prije ovoga rata. Dr. Mladen Iveković je pokrenuo list »Pregled«, zatim je vodio ilegalni list »Vjesnik radnog naroda«, a suradjivao je u »Odjeku« i drugim naprednim listovima. U političkom radu aktivno je sudjelovao u vodstvu Jedinствene radničke stranke, kasnije Stranke radnog naroda, suradjujući s pok. dr. Božidarom Adžijom.

Zbog svoje antifašističke djelatnosti zatvaran je godine 1936., a godine 1938. ponovo je uhapšen i izveden pred sud za zaštitu države, ali je na sudjenju oslobođen.

Poslije upada hitlerovaca u Jugoslaviju dr. Mladen Iveković je ostao u Zagrebu radeći ilegalno na liniji antifašističke demokratske fronte i pišući u ilegalnim listovima. U siječnju 1942. godine uhapšen je i odveden u zloglasni logor Jasenovac, gdje je proveo 9 mjeseci. U mjesecu rujnu 1942. zajedno s Andrijom Hebrangom, izvučen je iz logora i neko vrijeme je ostao na oslobođenome teritoriju Slavonije. Kada je formiran AVNOJ, biran je za člana AVNOJ-a, a zatim je ušao i u Izvršni odbor AVNOJ-a. Kroz IV. i V. ofenzivu povlačio se s našim jedinicama kroz Crnu Goru, a kolovoza 1943. vratio se u Hrvatsku. Od osnivanja ZAVNOH-a član je Vijeća, a od siječnja 1941. godine bio je rukovodilac Propagandnoga odjela ZAVNOH-a, pišući za to vrijeme mnogobrojne članke u listovima oslobodilačkoga pokreta. Po formiranju povjereništava pri predsjedništvu ZAVNOH-a dr. Iveković je preuzeo dužnost pomoćnika povjerenika industrije, na kojoj se nalazio sve do preuzimanja resora industrije.

DUŠAN ČALIĆ

ministar trgovine i opskrbe

Dušan Čalić rođen je 18. kolovoza 1918. u selu Smrtićima, kotar Nova Gradiška. Učio je gimnaziju u Osijeku i Zagrebu. Dušan Čalić potječe iz radničke porodice, otac mu je bio željezničar.

Od najranije mladosti, još u IV. razredu gimnazije, on učestvuje u omladinskom pokretu i postaje jedan od rukovodilaca omladinskih organizacija u gimnaziji. Na univerzitetu u Beogradu on je vrlo aktivan u pokretu naprednih studenata, naročito u Pravničkom udruženju i u raznim drugim organizacijama. On je sudjelovao i u propagandnim putovanjima studenata po Srbiji u grupama koje su obilazile Srbiju i Vojvodinu. Na studijama u Zagrebu postaje član Akcionog odbora omladinske antifašističke organizacije za sve fakultete zagrebačkoga sveučilišta. Godine 1939. učestvuje u radničkome pokretu i djeluje u Stranci radnoga naroda. Bio je mnogo puta hapšen, bježao iz zatvora i ponovno uapšen. God. 1941. bio je rukovodilac demokratskog omladinskog pokreta na sveučilištu u Zagrebu.

Po slomu Jugoslavije otišao je u Slavoniju 13. travnja 1941., gdje je dobio zadatak da sudjeluje u pripremanju ustanka. On je bio organizator prvih diverzija i rukovodio je dvjema partizanskim grupama na Psunju i Kričkom brdu. Godine 1942. poslan je u Moslavinu da sudjeluje u organiziranju ustanka, a zatim, po istom zadatku, na Kalnik. Godine 1942. u mjesecu prosincu vratio se u Slavoniju, gdje nastavlja intenzivnim političkim radom.

Dušan Čalić je od početka vijećnik ZAVNOH-a, a na III. zasjedanju je izabran za člana Predsjedništva, u kome vrši dužnost drugoga tajnika. Osim toga on je član Izvršnog odbora Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte za Hrvatsku i član Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a. Od 10. siječnja 1945. on je na dužnosti povjerenika trgovine i opskrbe pri Predsjedništvu ZAVNOH-a.

TOMO ČIKOVIĆ

ministar poljoprivrede i šumarstva

Tomo Čiković rođen je 1898. u Koprivnici u seljačkoj obitelji. Od najranije mladosti on je član Hrvatske seljačke stranke i pobornik nauke braće Radića, kao i njegovi roditelji.

U samoj stranci on je protivnik diktirane politike i još godine 1923. na izborima za grad Koprivnicu on je, suprotno vodstvu HSS., istakao svoju listu protiv službenog kandidata Ivana Kraljića, koji se po okupaciji naše zemlje istakao kao ustaša. Tomo Čiković je kasnije biran za tajnika kotarske organizacije HSS za kotar Koprivnicu i u isto vrijeme za predsjednik gradske organizacije HSS za grad Koprivnicu. Za vrijeme banovine Hrvatske bio je, na zahtjev naroda, imenovan za gradonačelnika.

Od prvih dana djelovanja narodno-oslobodilačkog pokreta Tomo Čiković je jedan od njegovih pomagača. On je bio predsjednik gradskoga Narodno-oslobodilačkog odbora, koji je radio ilegalno u gradu Koprivnici. Koncem 1943. prešao je na oslobođeno područje u Bišću i izabran za predsjednika Okružnog NOO-a za okrug Bjelovar, na kojoj dužnosti je bio do danas. Osim toga on je vijećnik ZAVNOH-a i član Izvršnoga odbora Hrvatske seljačke stranke.

DR. ALEKSANDAR KOHAROVIĆ

ministar narodnoga zdravlja

Dr. Aleksandar Koharović rođen je u Trsatu — Sušak 30. ožujka 1898. Svršio je gimnaziju u Sušaku, a medicinske nauke u Pragu. Od godine 1924. dr. Koharović je član Hrvatske seljačke stranke. Do 1939. godine živio je kao privatni liječnik u Garešnici, gdje je bio tajnik kotarske organizacije HSS-a. Godine 1933., za vrijeme diktature, bio je uhapšen i odveden u Zagreb.

Okupacija Jugoslavije zatekla je dra Koharovića u Zagrebu. On se odmah u početku, na Higijenskom zavodu gdje je radio, povezao s ostalim naprednim elementima, te je stvoren ilegalni odbor u kome je radio za Narodno-oslobodilački pokret. U mjesecu svibnju 1943. dr. Koharović je s osobljem

jedne čitave zdravstvene stanice prešao na oslobođeni teritorij. Na I. zasjedanju ZAVNOH-a biran je za člana ZAVNOH-a. Prilikom osnivanja Izvršnoga odbora Hrvatske seljačke stranke postaje članom toga odbora, a isto tako osnivanjem Jedinštvene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske postaje članom njezina Zemaljskoga izvršnog odbora. Na III. zasjedanju ZAVNOH-a izabran je u Predsjedništvo ZAVNOH-a, a kasnije prima dužnost povjerenika za narodno zdravlje.

Pored političkoga djelovanja dr. Koharović je vrlo mnogo radio i kao liječnik. Naročito je bio koristan njegov rad na suzbijanju pjegavca u Baniji, zatim na organiziranju civilne zdravstvene službe uopće. U tom poslu obišao je skoro sve naše oslobođene krajeve.

JURICA DRAUŠNIK ministar socijalne politike

Jurica Draušnik rođen je 15. kolovoza 1910. u Vrapču, predgrađu Zagreba, u obrtničkoj porodici. Svršio je 6 razreda gimnazije i trgovačku školu i ostao u svome rodnom mjestu kao vlasnik pilane i mlina. Od najranije mladosti počeo se baviti politikom, pristupivši u Hrvatsku seljačku stranku, koje je bio funkcioner u mjesnoj organizaciji svoga sela. U svojoj 26. godini biran je za predsjednika općine i ostao je sve do travnja 1941. na tome položaju.

Poslije sloma Jugoslavije on od prvoga dana pomaže narodno-oslobodilački pokret, prikupljajući oružje i vršeći sve dužnosti koje su mu bile povjerene u ilegalnom Narodno-oslobodilačkom odboru Vrapče. Za to vrijeme je jednom uhapšen od strane ustaša, ali se uspio izvući iz zatvora. Svibnja 1942. prelazi na oslobođeni teritorij Žumberka.

U Žumberku na oslobođenom području Draušnik razvija veliku aktivnost, organizirajući prve grupe partizana i postaje načelnik štaba I. žumberačko-pokupskog odreda, a zatim po formiranju XIII. proleterske brigade postaje načelnik njezina štaba. Zatim je došao na položaj komandanta Žumberačkog odreda. Poslije toga, on učestvuje u stvaranju narodne vlasti. Formiranjem Okružnoga NOO Pokuplje postaje članom toga odbora, a kod formiranja Okružnoga odbora JNOF-e Pokuplje

izabran je za člana Izvršnoga odbora. Kod osnivanja AVNOJ-a izabran je za njegova vijećnika, a također je bio i u Inicijativnom odboru za osnivanje ZAVNOH-a. Na prvom zasjedanju izabran je za vijećnika ZAVNOH-a.

Jurica Draušnik je član Izvršnog odbora HSS-a u kome vrši dužnost blagajnika. Od mjeseca listopada 1944. godine vršio je dužnost pomoćnika povjerenika unutrašnjih poslova pri Predsjedništvu ZAVNOH-a.

STANKO ČANICA OPAČIĆ

ministar gradjevina

Stanko Čanica Opačić rođen je 12. prosinca 1903. u selu Tušiloviću, kotar Karlovac u siromašnoj seljačkoj porodici, gdje je svršio osnovnu školu i provodio djetinjstvo pod vrlo teškim uslovima. Rano se počeo baviti politikom, opredijelivši se za demokratska strujanja, pa je već godine 1923. postao tajnik mjesne organizacije demokratske stranke u svom selu. Poslije rascjepa demokratske stranke opredijelio se za SDS, te je kasnije bio potpredsjednik kotarske organizacije SDS za kotar Vojnić i potpredsjednik »Seljačkog kola«. Mnogo puta je bio hapšen još od 1927. i 1928. Godine 1935. ponovno je uhapšen, a pušten je na dan izbora kao predstavnik liste opozicije u svom selu. Osim političkog rada Stanka Čanica Opačić poznat je kao zadružni radnik u svom kraju. Bio je upravitelj zadruga u Brezovoj Glavi, najjačem zadrugarском centru u Hrvatskoj (u kome je bilo 40 zadruga), a osim toga bio je i predsjednik odbora za unapredjenje zadrugarstva na Kordunu.

Poslije okupacije Jugoslavije Stanko Čanica Opačić odmah u početku učestvuje u borbi protiv okupatora. Već 28. jula vrši prvu akciju kao komandir I. udarne grupe od 7 partizana na Kordunu, a kada je ta grupa prerasla u bataljon, on postane komandantom bataljona. Rukovodio je prvom većom akcijom 12. siječnja 1942. u napadaju na Vojnić, kada je ovaj bataljon izvojevao prvu veliku pobjedu partizana u Hrvatskoj zauzimanjem Vojnića i zarobljavanjem 450 neprijateljskih vojnika, te zaplijenom prvoga oružja i to 430 pušaka i 32 puškomitraljeza. Od formiranja Glavnog štaba Hrvatske rujna 1941. Stanko Čanica Opačić je njegov član. U jesen 1942. grupa par-

tizanskih odreda Korduna imala je 7 bataljona, a na čelu grupe bio je Opačić. U proljeće 1943. Stanko Čanica Opačić otišao je na novu dužnost u Inicijativni odbor za osnivanje ZAVNOH-a.

Na I. zasjedanju ZAVNOH-a Stanko Čanica Opačić je izabran za člana Izvršnoga odbora, a na II. zasjedanju AVNOJ-a ušao je i u Predsjedništvo AVNOJ-a. U Srpskom klubu vijećnika ZAVNOH-a on je član sekretarijata. Na III. zasjedanju ZAVNOH-a izabran je za člana Predsjedništva. Osim toga on je član Zemaljskog izvršnog odbora JNOF-e Hrvatske.

Listopada 1943. dobija čin pukovnika Narodno-oslobodilačke vojske.

Od formiranja povjereništava pri Predsjedništvu ZAVNOH-a, on je najprije vršio dužnost povjerenika za obnovu zemlje, a zatim dužnost povjerenika za promet.

Odlikovan je Ordenom Narodnog oslobođenja.

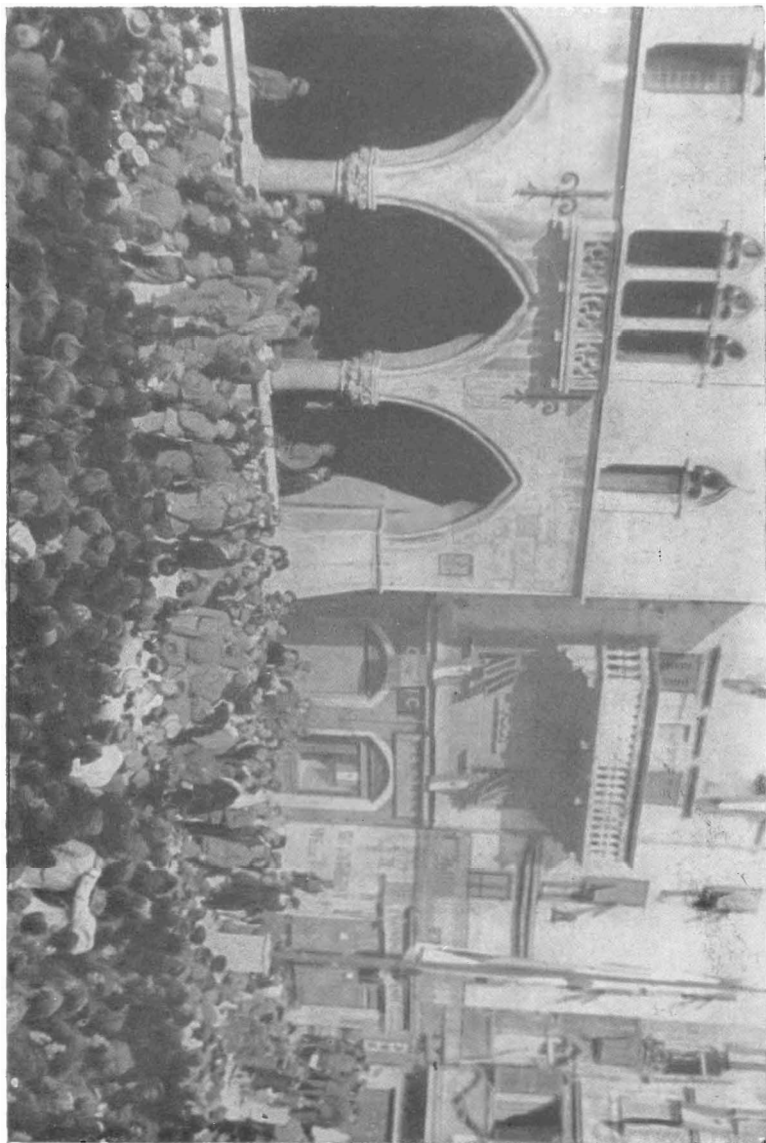
DR. ULIKSE STANGER

ministar obalnoga pomorstva, ribolova i lokalnoga saobraćaja

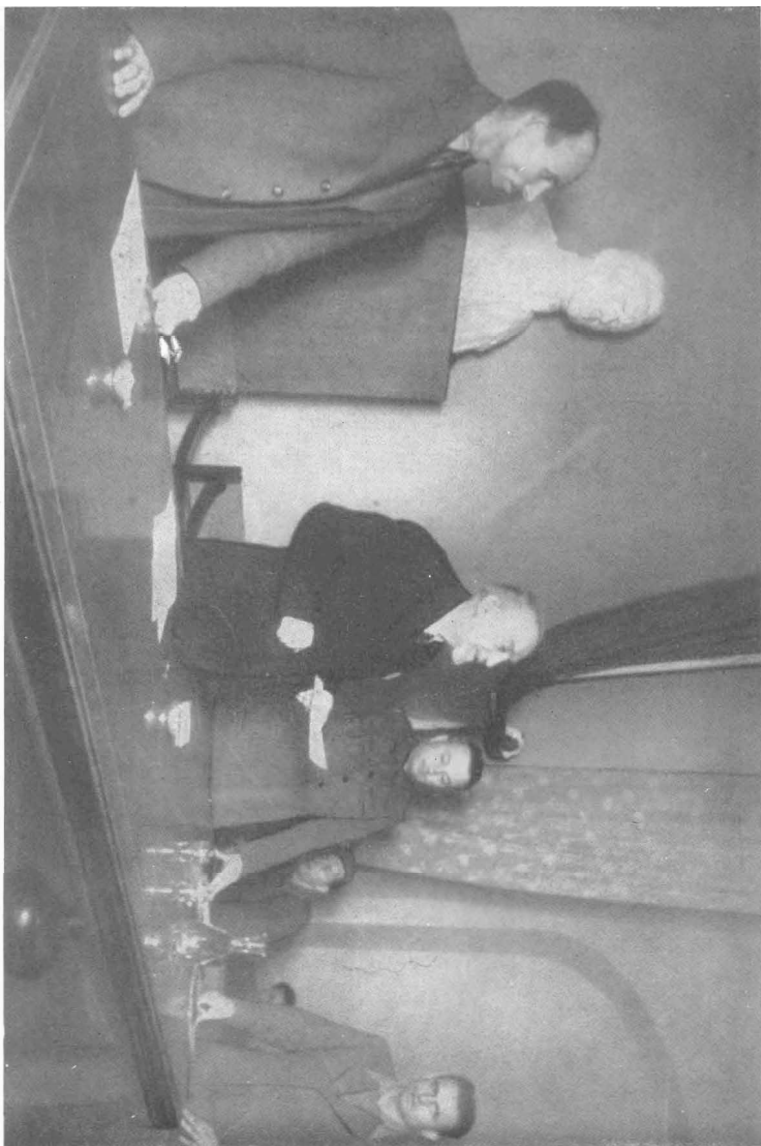
Rodjen je u Volovskom — Opatija u Istri 13. srpnja 1882. u porodici pomoraca. Gimnaziju je svršio na Rijeci i Sušaku, a pravne nauke u Zagrebu i Beču. Godine 1921. izabran je od istarskih Slavena poslanikom u rimskom parlamentu. U 1929. godini morao je ostaviti rodni kraj zbog talijanskih progona. Od oslobođenja Dalmacije vrši dužnost predsjednika Istarskog društva u Splitu kao ogranka Istarskog JNOF-a. U Splitu je održao nekoliko predavanja o Istri, u kojima je dokazivao, da Istra, Gorica i Slovensko Primorje pripadaju federativnoj Jugoslaviji.

Predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor obasipan cvijećem prigodom dolaska pred vijećnicu

Historijska vijetnica grada Splita, u kojoj je održana sjednica Predsjedništva ZAVNOH-a

*Predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor otvara sjednicu. Desno do njega potpredsjednik Gazi
a lijevo potpredsjednik dr. Pribićević.*

Članovi ZAVNOH-a slušaju govornika

Narod na Narodnom trgu prati tok vijećanja ZAVNOH-a.

*Nakon proglašenja prve narodne vlade Hrvatske članice AfŽ-a grada Splita predale su narodnim
prvoborcima cvijeće.*

Predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor i predsjednik narodne vlade Hrvatske rukuju se s narodom

Narodna vlada Hrvatske

U prvoj redu predsjednik dr. V. Bakarić i potpredsjednici F. Gaži i dr. R. Prbrićević. Iza njih redom ministri S. Č. Opačić, A. Berus, D. Bikić, J. Draušnik, D. Čalić, V. Kristulović, A. Vrkijan, dr. A. Koharović, dr. U. Stanger i dr. M. Iveković.

